

Кафедра професійної освіти і комп'ютерних технологій

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: «Організаційно-педагогічні умови забезпечення спільної профорієнтаційної роботи закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти із закладами вищої освіти.»

Виконав:

Шаблій Лілія Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Професійна освіта (Технологія
виробів легкої промисловості)

(освітньо-професійна програма)

015 Професійна освіта

(спеціальність)

015.36 Професійна освіта

(Технологія виробів легкої
промисловості)

(спеціалізація)

Науковий керівник:

Кандидат педагогічних наук,

ст. викладач Зінченко А. В.

(науковий ступінь, учене звання, посада,
ініціали, прізвище)

Консультант:

(науковий ступінь, учене звання, посада)

(ініціали, прізвище)

Допущено до захисту

" " 2023р.

Завідувач кафедри

(підпис) (ініціали, прізвище)

Дата захисту: «__» 2023р.

Оцінка

Підписи членів ПА:

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ІЗ ЗАКЛАДАМИ П(ПТ) ТА ФП ОСВІТИ..	10
1.1. Профорієнтація, як важлива складова діяльності майбутнього педагога професійного навчання у підготовці до взаємодії із закладами професійно (професійно-технічної) освіти.....	10
1.2. Педагогічні умови спільної профорієнтаційної роботи майбутнього педагога професійного навчання ЗП(ПТ) та ФП освіти для подальшого навчання у ЗВО.....	22
1.3. Стан готовності по забезпеченню спільної профорієнтаційної роботи майбутнього педагога професійного навчання ЗП(ПТ) та ФП освіти з ЗВО.	31
Висновки до першого розділу.....	37
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ П(ПТ) ТА ФП ОСВІТИ.....	40
2.1. Критерії оцінки готовності до профорієнтаційної роботи майбутнього педагога професійного навчання З(ПТ) та ФП освіти.....	40
2.2. Розробка і реалізація методики профорієнтаційної роботи майбутнього педагога професійного навчання закладів П(ПТ) та ФП освіти у спільній профорієнтаційній роботі із ЗВО.	44
2.3. Експериментальна перевірка ефективності методики організації взаємодії майбутнього педагога професійного навчання закладів П(ПТ) та ФП освіти у спільній профорієнтаційній роботі із ЗВО.	50
Висновки до другого розділу.....	55

РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ПРАЦІ І ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЦЬОЇ ОСВІТИ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ.....	58
3.1. Охорона праці у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти швейного профілю.	58
3.2. Техніка безпеки під час підготовки фахівців швейного профілю. ...	62
Висновки до третього розділу.	66
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність теми. У закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) створюються сучасні освітні середовища, які працюють за різними професіями, мережа яких постійно розширюється, покращується матеріально-технічна база закладів, підвищується рівень професійно-педагогічної компетентності викладацького складу. Усі ці заходи сприяють забезпеченню якості професійної освіти, піднімають її статус та формують новий імідж випускника ЗП(ПТ)О, як всебічно розвиненої особистості, конкурентоспроможної та мобільної на ринку праці, здатної до вибору індивідуальної освітньої траєкторії, навчання впродовж усього життя, розвитку професійної кар'єри. Професійне становлення особистості – це процес, що триває протягом значної частини життя людини, починаючи від етапу формування професійних намірів, професійного навчання та її реалізації у праці до завершення професійної діяльності. Сучасні українські дослідники (Є.В. Єгорова, Н.І. Литвинова, І.П. Маноха, М.В. Папуча, Н.А. Побірченко, В.В. Рибалка, В.В. Синявський, Б.О. Федоришин та ін.) розуміють професійне самовизначення, як діяльнісний прояв свідомого суб'єкта, що здійснює життєво важливий вибір [2, с.171].

Метою професійної орієнтації у ЗП(ПТ)О є забезпечення допомоги майбутнім здобувачам професійної освіти у свідомому професійному самовизначенні та трудовому становленні, а особливо у подальшому професійному навчанню у ЗВО.

Успішним результатом профорієнтаційної роботи є досягнення балансу між прагненням людини до особистісного й професійного саморозвитку і потребами національної економіки, ринку праці у фахівцях певних видів економічної діяльності. Здобувач ЗП(ПТ)О в процесі здійснення профорієнтаційної роботи долучається до усіх її складових: професійної інформації (просвіти), професійної консультації, професійного відбору та професійної адаптації.

Зміни, що відбуваються в суспільстві вимагають нових підходів до професійної орієнтації. Обґрунтований вибір професії, закладу освіти, має велике економічне і соціальне значення, сприяє ефективній реалізації особистісного потенціалу.

Профорієнтаційна робота стає стрижнем у діяльності усіх освітніх закладів, у нашому випадку це взаємодія закладів професійної (професійно-технічної) освіти та фахової передвищої із закладами вищої освіти. Набір здобувачів на навчання, забезпечення їх адаптації до майбутньої професії відбувається у процесі навчання насамперед у школі, а потім і в обраних навчальних закладах. Традиційно склалась система професійної орієнтації, за якою більшість молоді прагне вступити до закладу вищої освіти й ігнорує професійні училища. Таку ситуацію можна пояснити тим, що в свідомості школярів престижними є професії, які вимагають вищої освіти, а не робітничі спеціальності.

В умовах військового часу на передній план виступає потреба у професіях і спеціальностях типу «Людина- Техніка». Виробництво озброєння і боєприпасів, транспортних засобів, ремонт і обслуговування технічних пристроїв від радіостанції до літака потребує як інженерних, так і робітничих кадрів.

Саме від майбутніх педагогів професійного навчання, що навчаються у ЗВО залежить ефективна профорієнтаційна робота із здобувачами закладів професійної (професійно-технічної) освіти, майстрами виробничого навчання, у їх майбутній професійній діяльності, як викладачів і залежить зацікавленість молодого покоління продовженням навчання у ЗВО і їх власної кар'єри. Однією з важливих проблем ЗВО, які готують майбутніх педагогів професійного навчання, постає їх підготовка до профорієнтаційної роботи у взаємодії з ЗП(ПТ)О та ФП освіти.

Питання формування контингенту є одним з пріоритетних для кожного ЗП(ПТ)О. Час вимагає нових підходів до цієї роботи.

Роботу з профорієнтації в ЗП(ПТ)О слід організувати так, щоб вона була спрямована на особистість, професійне самовизначення випускника і носила системний характер, що передбачає: формування соціальної привабливості обраної професій і подальшого навчання у ЗВО, службою зайнятості, підприємствами; організацію технічних гуртків та учнівських КБ тощо.

Особливо важливим напрямом є взаємодія педагогів професійного навчання з педагогами ЗВО.

Важливе значення для розробки психолого-педагогічних основ профорієнтаційної роботи мають праці Б. Федоришина, М.Янцура, Є.Павлютенкова, М.Тименка, В.Сидоренка та інших. У роботах А.Войтка, В.Зінченка, Г.Климова, М.Янцура, В.Симоненка, О.Коберника досліджена система підготовки спеціалістів із професійної орієнтації.

Процес підготовки педагога до профорієнтаційної роботи зі здобувачами розглянуто в дисертаційних дослідженнях В.Андарало, Г.Бондаренка, Л.Бондарчука, С.Золотоухіної та ін. Особливістю цих робіт є предметна основа профорієнтаційної роботи і підготовка здобувачів до неї, пов'язана у безпосередньому зв'язку з майбутньою професійною діяльністю і продовженням навчання.

Дослідження щодо вивчення стану та обґрунтування змісту і засобів формування готовності до профорієнтаційної роботи майбутніх педагогів професійного навчання висвітлювали лише фрагментарно, а більш глибокого вивчення питань, пов'язаних з підготовкою педагогів професійного навчання не проводилось.

Актуальність проблеми для підготовки педагогічних працівників та розвитку професійної орієнтації в ЗП(ПТ) та ФП освітою відповідно до сучасних вимог і недостатній рівень її вивчення зумовили вибір теми дослідження: **«Організаційно-педагогічні умови забезпечення спільної профорієнтаційної роботи закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти із закладами вищої освіти».**

В основу дослідження покладена **суперечність**: процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання має можливості для формування у них готовності до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з закладами професійної освіти. Вони закладені у дисциплінах різних циклів і видах діяльності, але носять фрагментарний характер і використовуються не системно.

Тому постає **проблема дослідження**: Як забезпечити підготовку майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ЗП(ПТ)О з орієнтацією на продовження навчання у ЗВО?

Об'єкт дослідження:

Процес професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання у закладі вищої освіти.

Предмет дослідження:

Педагогічні умови та засоби формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії ЗП(ПТ)О з закладами вищої освіти під час професійної підготовки.

Мета дослідження:

Полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці педагогічних умов формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи в умовах взаємодії з ЗП(ПТ) та ФП освіти.

Завдання дослідження:

- 1) Охарактеризувати сутність і функції професійної орієнтації;
- 2) Обґрунтувати зміст та структуру профорієнтаційної готовності майбутніх педагогів професійного навчання;
- 3) Виявити стан профорієнтаційної готовності майбутніх педагогів професійного навчання;
- 4) Розробити критерії оцінки та рівні профорієнтаційної готовності майбутніх педагогів професійного навчання;

5) Розробити педагогічні умови, зміст та модель формування профорієнтаційної готовності майбутніх педагогів професійного навчання;

6) Експериментально перевірити ефективність розробленої технології формування профорієнтаційної готовності майбутніх педагогів професійного навчання;

7) Розглянути охорону праці у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

У процесі виконання магістерського дослідження використовувалися наступні такі методи дослідження:

1) *теоретичні*: аналіз, узагальнення, систематизація – для вивчення психолого-педагогічної, методичної літератури та електронних ресурсів з метою визначення стану та перспектив розробленості досліджуваної проблеми; зіставлення – для порівняння наукових теорій із проблеми наукового пошуку; вивчення передового педагогічного досвіду; синтез для обґрунтування й розробки структурно-функціональної моделі формування профорієнтаційної компетентності;

2) *емпіричні*: опитування здобувачів освіти, викладачів та практичних працівників ЗП(ПТ)О; спостереження; тестування; педагогічний експеримент;

3) *математичної і статистичної обробки даних* – для кількісного і якісного аналізу результатів експерименту, їх перевірки та встановлення достовірності (використовувались порівняння відсоткових значень).

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: теоретично обґрунтовано модель формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх викладачів професійної освіти, яка містить в собі структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, рефлексивний, операційно-діяльнісний, емоційно-вольовий); розроблено педагогічні умови та модель формування готовності до взаємодії ЗВО і ЗП(ПТ) та ФП освіти; уточнено сутність та взаємозв'язок базових понять дослідження; подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо проблеми формування

профорієнтаційної компетентності майбутніх викладачів професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані педагогічними працівниками закладів професійної (професійно-технічної) освіти для організації успішної профорієнтаційної роботи по подальшому навчанню у ЗВО.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ІЗ ЗАКЛАДАМИ П(ПТ) ТА ФП ОСВІТИ.

1.1. Профорієнтація, як важлива складова діяльності майбутнього педагога професійного навчання у підготовці до взаємодії із закладами професійно (професійно-технічної) освіти.

Профорієнтаційна робота є важливою складовою діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Адже від ефективності профорієнтаційної роботи сильно залежать кількісні та якісні показники контингенту здобувачів освіти.

Тому зупинимось на основних характеристиках профорієнтаційної роботи, як невід'ємної складової професійної діяльності педагога професійного навчання закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Професійна орієнтація – складна комплексна проблема. За своїми методами та змістом вона психолого-педагогічна та медико-фізіологічна, у сфері дії — соціальна, а результати її позначаються в економічному житті. Профорієнтація є також найважливішим засобом відтворення робочої сили.

Насамперед визначимо сутність поняття «професійна орієнтація».

Існує ціла низка підходів до визначення цього терміна.

З позиції педагогіки під профорієнтацією розуміють діяльність педагогічних колективів шкіл, сім'ї, педагогічних колективів професійних навчальних закладів, виробничих колективів, громадськості, що проводиться з метою правильного вибору школярами професій відповідно до їх професійних інтересів, схильностей, здібностей, психічних та фізичних даних та соціально-економічних потреб суспільства;

За міжнародним визначенням (Генеральна конференція ЮНЕСКО, 1970 р.), під профорієнтацією розуміється допомога, що надається особистості у використанні своїх особистісних якостей, надання людині

можливості розвивати їх так, щоб вона була в змозі вибирати для себе галузі навчання та трудової діяльності в ході змінних умов її життя і, з одного боку, бути корисним суспільству, з другого — досягти особистих прагнень.

У психолого-педагогічній літературі є інші, подібні до цього, визначення. Суть їх зводиться до того що під профорієнтацією розуміється цілеспрямована діяльність з надання допомоги підростаючому поколінню у виборі професії. Це сукупність принципів, форм, методів та прийомів впливу на здобувачів з метою виявлення та формування їхніх професійних інтересів, схильностей та забезпечення їх професійного самовизначення.

Профорієнтація - це органічна складова частина освітнього процесу будь-якого закладу освіти, коли на основі широкої загальної, політехнічної та трудової підготовки здійснюється знайомство учнівської молоді з різними видами трудової діяльності та своєчасно вирішується питання їх професійного самовизначення.

Проблема професійної орієнтації молоді у своїй реалізації має органічно поєднувати соціологічний, економічний, психологічний та педагогічний аспекти.

Основні концепції профорієнтації створились у минулому столітті: теорія узгодженості типів професійного середовища і особистості (Д. Холланд [26]); теорія мотиваційних домінант (Д. Мак-Клеланд [22]); теорія індивідуальності (С. Фукуяма [30], Б. Федоришин [28], концепція вікової періодизації профорієнтації (В. Моргун [21]) та ін.).

Про професійну орієнтацію написано чимало наукових праць, підручників, методичних рекомендацій. Над проблемою працювали: М. Захаров, Е. Зеєр, В. Зінченко, Є. Клімов, Є. Павлютенков, К. Платонов, В. Синявський, Б. Федоришин, С. Чистякова, М. Янцур та інші. Досліджено багато аспектів професійної орієнтації. У роботах цих авторів розкривається сутність професійного самовизначення, його особливості на різних етапах розвитку особистості, психологічний супровід та методи активізації професійного самовизначення.

Водночас слід констатувати, що завдання, місія, мета професійної орієнтації – це змінні категорії. Вони соціально детерміновані і співвідносяться із змінами, що відбуваються в світі професій і формують світоглядний профіль особистості.

Більшість дослідників-профорієнтологів прагнули розглянути професійну орієнтацію з позиції тимчасової допомоги старшокласнику у його професійному самовизначенні.

Проте виявилось, що такий шлях на практиці часто не приводить до бажаних результатів.

Професійна орієнтація – не разовий захід, а перманентний процес, який не закінчується зі здобуттям освіти і професії, а здійснюється протягом всього життєвого циклу особистості.

Професійна орієнтація – це система заходів, спрямованих на забезпечення активного, свідомого професійного самовизначення та становлення особистості з урахуванням своїх можливостей та індивідуальних особливостей і кон'юнктури ринку праці для повноцінної самореалізації у професійній діяльності.

Згідно з Концепцією державної системи професійної орієнтації населення - **професійна орієнтація населення** є науково обґрунтованою системою взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності [17].

Великий інтерес у дослідників викликає проблема професійного самовизначення особистості. Це пов'язано з політичними, економічними та соціальними змінами, що відбуваються в сучасному суспільстві. На сучасному етапі розвитку України суспільство потребує фахівців з глибоко усвідомленими життєвими цілями та особистісними орієнтирами, здатними до повної самореалізації в обраній сфері професійної діяльності.

Поняття «професійне самовизначення» споріднене з поняттям «самовизначення».

У загальноприйнятому розумінні під «самовизначенням» розуміють визначення свого місця в житті, суспільстві, усвідомлення своїх соціальних, класових і національних інтересів. Психологічний зміст терміна тлумачиться як «свідомий акт виявлення та утвердження власної позиції в проблемних ситуаціях».

Під самовизначенням розуміється природний процес розвитку особистості, що виражається в пошуку індивідуальних і своєрідних варіантів життєвого шляху та визначенні свого місця в суспільстві шляхом реалізації своїх можливостей і прагнень, результатом якого є утвердження власної позиції в складних і неоднозначних ситуаціях.

Самовизначення особистості дуже широко планове, це життєве, соціальне, моральне, національне, тощо і професійне самовизначення. Професійне самовизначення є однією з форм особистісного самовизначення.

Під професійним самовизначенням Є. Клімов [13]). розуміє один із найважливіших проявів психічного розвитку людини, процес її становлення як повноцінного учасника спільноти професіоналів. Н.Пряжников [27] розглядає професійне самовизначення в контексті профорієнтаційних проблем і співвідносить його з «самоспрямуванням» людини. Професійне самовизначення — це «процес активної орієнтації людини у світі професій» і виступає важливим складовим етапом професійного становлення особистості, яке є більш широким поняттям і охоплює практично все життя людини в онтогенезі.

Таким чином, сутність професійного самовизначення розкривається через використання понять «професійний розвиток», «професійне становлення» та «самоорієнтація». Проте ці поняття («підвищення кваліфікації», «формування» та «самоспрямування») близькі, але не тотожні професійному самовизначенню. «Становлення» і «самоспрямування» визначають суб'єктивність особистості в процесі професійного

самовизначення, тоді як «особистісний розвиток» обумовлює кризовий характер професійного самовизначення.

Професійне самовизначення також не тотожне поняттю «профорієнтація». Профорієнтація передбачає широкий спектр заходів, що сприяють професійному самовизначенню. Професійне самовизначення, навпаки, співвідноситься з «самоспрямуванням» особи, яка виступає суб'єктом самовизначення.

Людина, яка обирає професію (оптант), є одночасно об'єктом і суб'єктом у цьому процесі. Профорієнтація є важливою складовою виховної роботи закладу освіти, готуючи людину до життя і праці.

Розглянемо більш детально структуру професійної орієнтації

Професійна просвіта — це науково організована інформація про зміст трудової діяльності, шляхи здобуття професій, потреби ринку праці, а також вимоги професій до індивідуально-психологічних особливостей особистості. Професійна освіта дає оптанту інформацію про соціально-економічні та психофізіологічні умови вірного вибору професії. Джерелами інформації про професії є засоби масової інформації та різноманітні довідники: довідники з описом професій (спеціальностей), їх особливостей, довідники для вступників до різних навчальних закладів, а також інформація про перспективи працевлаштування.

Професіографія – один із компонентів профорієнтації. Це опис професій (спеціальностей), включаючи їх вимоги до психофізіологічних якостей людини. Професіографія розробляє професіограми та психограми.

Професіограма — це вичерпний, систематизований опис певної професії (виду трудової діяльності), її характеристика, що включає відомості про умови праці, права та обов'язки працівника, а також особисті якості, знання, уміння та навички, необхідні для оволодіння професією. Професійний профіль повинен містити такі відомості про професію:

1) назва професії та її поділ на спеціальності; основні види роботи за професією;

- 2) загальні та спеціальні знання, уміння та навички;
- 3) особливості психічних і психофізіологічних процесів (пам'ять, увага, мислення, мовлення, емоційно-вольова сфера, індивідуально-типологічні особливості, стомлюваність, витривалість тощо)
- 4) професійні загрози та ризики;
- 5) психологічні, медичні, анатоμο-фізіологічні перестороги до професії;
- 6) відомості про шляхи та можливості здобуття професії.

Професіограма розкриває найістотніші характеристики професії та професійно важливі якості (ПК) людини.

Важливою складовою професіограми є психограма, яка відображає вимоги до особистості фахівця, описує необхідну для успішного оволодіння цією професією.

Професійне консультування є частиною системи професійної орієнтації, регулятором професійного самовизначення особистості. Це безпосередня допомога оптанту у виборі конкретної професії на основі вивчення особистості, її можливостей та зіставлення отриманої інформації з вимогами професії, що забезпечує максимальне врахування об'єктивних та суб'єктивних умов професійного вибору. Професійне консультування стимулює рефлексію людини щодо перспектив її особистісного та професійного самовизначення, дає їй певні орієнтири для оцінки власної готовності до реалізації намічених професійних планів. Коли людина орієнтується на масові професії (придатні для багатьох), допомога консультанту полягає в пошуку особистісного сенсу майбутньої діяльності.

Найбільш узагальненою у вітчизняній науці є запропонована Б. Федоришиним [28] та його школою психолого-педагогічна система профорієнтації, в основу якої покладено системно-діяльнісний підхід. У цій моделі існують два важливі напрями профорієнтаційної роботи: опосередкована орієнтація і безпосередня, які відрізняються ступенем опосередкованого чи безпосереднього впливу на процеси професійного

самовизначення, на особистість оптанта з боку інших формуючих чинників. Загалом підструктури опосередкованої, безпосередньої орієнтації та спеціалізації утворюють цілісну психолого-педагогічну структурну модель.

Ми зупинимося на основних компонентах системи профорієнтації, що використовуються у закладах професійної освіти.

Професійна просвіта - це ознайомлення здобувачів із світом праці, професій, з проблемами професійного самовизначення. Здобувачі дізнаються про соціально-економічні, психофізіологічні особливості тих чи інших професій, про потреби конкретного району, міста в кадрах. Професійну інформацію розуміють як систему заходів по накопиченню та розповсюдженню інформації про зміст та перспективи сучасних професій, їх вимоги до особистості, форми та умови оволодіння різними спеціальностями, можливості професійно-кваліфікаційного зростання, стан та потреби на ринку праці. Така система спрямована на формування професійних інтересів, намірів та мотивації особистості.

Професійна діагностика - вивчення здобувачів з метою вироблення рекомендацій у виборі професії, профілю, подальшої сфери розвитку. Діагностика здійснюється фахівцями (медиками, психологами, педагогами) шляхом використання різних методик. У процесі діагностики вивчаються особливості вищої нервової діяльності здобувача, стан його здоров'я, інтереси, ціннісні орієнтації, установки на вибір професії. Професійна діагностика в ЗП(ПТ)О застосовується з метою виявлення індивідуально-типологічних особливостей здобувача та використання отриманих даних для планування особистісно-спрямованого освітнього процесу.

Професійна консультація розглядається як науково-обґрунтована система взаємодії педагога та здобувача по наданню рекомендацій з професійного самовизначення. На цьому етапі встановлюється відповідність між вимогами, які висуваються до професії, та індивідуально-психологічними особливостями особистості

Згідно з Положенням про професійну орієнтацію молоді, яка навчається, професійне самовизначення являє собою постійний процес самопізнання, формування професійної спрямованості, професійних намірів, життєвої і професійної траєкторії, обрання напрямів підвищення кваліфікації чи зміни професії, який здійснюється на всіх стадіях освітньої та трудової діяльності особистості [23].

Професійну роботу диференціюють на допрофесійний і професійний періоди [0].

Саме професійний період є базовим для професійної роботи у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Як вже вказувалось, в структурі професійної орієнтації виділяють низку взаємопов'язаних компонентів, об'єднаних спільністю мети і єдністю управління: професійна просвіта (інформація), попередня професійна діагностика, професійна активізація, професійна консультація, професійний відбір (добір), соціально-професійна адаптація, професійна переорієнтація, професійне виховання та розвиток і професіографі

Системотвірним компонентом можна вважати професіографію, бо професійна орієнтація не може бути дієвою без достатньою мірою обґрунтованих відомостей про особливості професій і спеціальностей, їхніх вимог до індивідуальних якостей людини. Відсутність інформації про психологічний зміст професій, медичні перестороги може не дозволить здійснювати професійну роботу і мати непередбачувані наслідки.

В умовах професіографічного дефіциту працівникам ЗП(ПТ)О часто доводиться працювати інтуїтивно: на свій розсуд добирати діагностичні методики для професійної консультації чи профдобору. Зазначимо, що побутові знання про професії не повною мірою висвітлюють латентну, не виражену явно психологічну сторону діяльності і можуть завадити об'єктивній оцінці та привести до помилок фахівця, який здійснює професійну роботу.

Проведення профорієнтаційної роботи обов'язково ґрунтується на зіставленні інформації про професії і інформації про особистісні професійно-важливі індивідуальні якості людини. Саме тому основою організаційних та технологічних засад профорієнтації є професіограма – документ, що вичерпно і комплексно описує конкретну професію з позицій психології, педагогіки, технології. Центральним елементом професіограми слід вважати психограму, що детально характеризує професійно важливі психологічні якості фахівця, які дозволяють успішно виконувати професійні функції і навчатись професії.

Професійна орієнтація розпочинається з профінформації – психолого-педагогічної системи організації і проведення навчально-виховної роботи, спрямованої на засвоєння школярами необхідних знань про соціально-економічні, психологічно-педагогічні і психофізіологічні умови правильного вибору професії. Адже вибір професії завжди відбувається на інформаційній основі. Профінформаційні процеси супроводжують всі складові профорієнтації, пов'язують їх у єдине ціле, й тому профінформація є інтегруючим чинником всієї системи професійної орієнтації.

Управління забезпеченням професійною інформацією дозволяє формувати у здобувачів адекватні їхнім інтересам, здібностям і потребам ринку праці професійні наміри. Важливість забезпечення професійною інформацією процес вибору професії полягає і у тому, що завдяки йому розширюється простір вибору. Чим більше школярі знають інформації про робітничі професії, про їхні вимоги до особистості працівника, про умови праці і про те, де можна здобути ту чи іншу професію, тим усвідомленішим буде їхній вибір.

Отже, професійна інформація регулює вибір професії, дає можливість керувати ним, коректувати його і прогнозувати результат.

Професійне виховання це формування професійних компетентностей та особистісних якостей, професійної культури людини. Професійне

виховання здійснюється насамперед у закладі професійної освіти та робочому місці.

Завершальним етапом профорієнтації є професійна адаптація.

Професійна адаптація - це взаємна адаптація працівника та організації на основі поступового включення працівника у виробничий процес у нові професійні, психофізіологічні, соціально-психологічні, організаційно-адміністративні, економічні, санітарно-гігієнічні та побутові умови праці та відпочинок.

Вирішення проблеми професійної орієнтації молоді залежить від доцільної взаємодії загальноосвітньої школи, закладів професійної (професійно-технічної) освіти всіх рівнів, стейкхолдерів.

Заклади професійної освіти мають вирішувати такі профорієнтаційні завдання:

- брати активну участь педагогічних колективів ЗП(ПТ)О у трудовому вихованні здобувачів загальноосвітніх шкіл, у розвитку їхніх інтересів і нахилів;
- здійснювати формування у учнівської молоді свідомої мотивації професійного вибору;
- інформувати молодь, батьків, учителів загальноосвітніх закладів про зміст сучасних робітничих професій, позитивні зміни у виробничому процесі, сприяти зростанню престижності у робітничих професій, що здобуваються у ЗП(ПТ)О;
- широко інформувати про умови і зміст навчання, про культурну сферу, побутові умови у ЗП(ПТ)О, перспективи працевлаштування і продовження освіти;
- здійснювати професійне виховання осіб, які вступили на навчання до закладів професійної (професійно-технічної) освіти, виховувати у них стабільну професійну спрямованість.

Важливим, навіть центральним аспектом профорієнтаційної роботи ЗП(ПТ)О є формування майбутнього контингенту. Ця робота спрямовується на випускників шкіл, батьків (або опікунів), працівників загальноосвітніх закладів, соціальні служби.

Професійна орієнтація закладів професійної (професійно-технічної) освіти не повинна обмежуватися роботою зі здобувачами загальноосвітніх шкіл. Вона має охоплювати весь освітній процес у ЗП(ПТ)О і забезпечувати формування професійної спрямованості і професійної культури і на продовження навчання у ЗВО. Зважаючи на це, технологія професійної орієнтації має бути спрямована не тільки на виявлення індивідуально-психологічних особливостей, професійної спрямованості і здібностей осіб, які бажають вступити до ЗП(ПТ)О, на стадії початкового професійного самовизначення, але й на їх розвиток в процесі професійної освіти. Професійна орієнтація повинна не тільки допомогти опитантам у виборі професії, але визначити перспективи осолодіння професією, побудови життєвого плану, досягнення успіхів у майбутній трудовій діяльності.

Заклади професійної освіти є основною ланкою в системі підготовки кваліфікованих робітничих кадрів, а тому повинні відігравати важливу роль в організації і проведенні профорієнтаційної роботи з молоддю. Тільки системна довготривала профорієнтаційна робота зі здобувачами закладів загальної середньої освіти дозволить забезпечити поліпшення орієнтації молоді на робітничі професії і належне формування контингенту закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Це дозволить набирати на навчання у ЗП(ПТ)О професійно зорієнтовану молодь, що в свою чергу забезпечить підготовку висококваліфікованих працівників, здатних конкурувати на сучасному ринку праці.

У випадках, коли заклад професійної (професійно-технічної) освіти проводить набір за спеціальностями, які не користуються великою популярністю у молоді, доводиться використовувати безліч різних форм інформації про училище та професії, що підготовляються, для того щоб

сформувати свій майбутній контингент. Планомірне проведення профорієнтаційних заходів сприяє значному підвищенню популярності робітничих професій серед випускників шкіл. Незалежно від форми передачі, включаючи засоби інформації, необхідно надати особливості можливого адресата отримання цієї інформації. Насамперед необхідно з'ясувати, що він знає про професію. Не має жодного інтересу інформація, більшу частину якої абітурієнт уже отримав. З іншого боку, якщо здобувачі, які вибирають професію, не розуміють або не приймають отриману інформацію, ефект профорієнтаційної роботи буде дуже незначним. Тому цілі та завдання інформування про професію майбутніх абітурієнтів училищ можуть бути різні. Якщо знання про професії відсутні або вони дуже малі, підліткам слід повідомляти відомості про невідомі або маловідомі професії, користуючись схемою опису професії. Якщо ж у результаті знайомства з абітурієнтами з'ясовується, що вони мають неповні, фрагментарні знання про професії, слід дати їм інформацію, яка узагальнювала і систематизувала наявні у них відомості. Повнота знань про професії може бути різною. Не можна розцінювати ці знання як рівнозначні, проте реальність їхнього існування не стає від цього меншою. Незважаючи на неповноту, незакінченість і навіть примітивність у ряді випадків уявлень підлітків про обрану ними професію, саме ці уявлення допомагають їм зробити свій професійний вибір. Таким чином, адресована здобувачам професійна інформація стикається зі стійкими уявленнями, а також раніше засвоєними ними принципами та категоріями, знаннями про мир, суспільство, професію. Подібні уявлення досить складно змінити. У цьому випадку підлітку необхідна така інформація, яка б представила відоме йому в новому світлі, в новій системі відносин. Для цього необхідно пов'язати відому інформацію про професію з новим ієрархічно вищим мотивом до її оволодіння.

Слід відійти від профорієнтації, як короткочасного заходу. Традиційний погляд на профорієнтацію, як на короткочасну вступну кампанію є абсолютно хибним і ретроградним.

Реалізувати завдання, що стоять сьогодні перед колективами ЗП(ПТ)О, можна, використовуючи різноманітні форми і методи профорієнтації, проводячи їх систематично, у тісному зв'язку з колективами загальноосвітніх закладів, роботодавців, громадськості з обов'язковим науково обґрунтованим управлінням.

1.2. Педагогічні умови спільної профорієнтаційної роботи майбутнього педагога професійного навчання ЗП(ПТ) та ФП освіти для подальшого навчання у ЗВО.

Педагоги професійного навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти у контексті розв'язання проблеми орієнтації молоді на робітничі професії: здійснюють систему заходів з пропаганди серед молоді робітничих професій, які є перспективними й такими, що мають попит на ринку праці; сприяють закріпленню в учнів професійного вибору та подолання криз професійного становлення у період професійної підготовки, а також переорієнтацію учня на набуття нової робітничої професії у випадках, коли первинний вибір напряму навчання не може бути реалізованим; проводять роботу із закріплення в учнів мотивації до навчання та професійної діяльності, формування системи відповідних професійних ціннісних орієнтацій; забезпечують психологічний супровід професійної, виробничої й соціальної адаптації майбутніх кваліфікованих робітників; інформують учнів про перспективи професійного розвитку за обраною професією; створюють умови для набуття в період навчання практичного досвіду за обраною професією.

Готовність майбутнього педагога професійного навчання до профорієнтаційної роботи полягає у засвоєнні повного складу спеціальних знань (з предмета, навчальної дисципліни, курсу) психолого-педагогічних, профорієнтаційних дій в закладі професійної (професійно-технічної) освіти та соціальних відносин, у сформованості й зрілості професійно значущих і громадських якостей особистості.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми профорієнтації та

практичний досвід роботи дозволяє нам розглядати психологічну готовність майбутнього педагога професійного навчання до профорієнтаційної діяльності з учнями ЗП(ПТ)О як особливий стан особистості, що інтегрує в собі психологічну налаштованість та професійну підготовленість до здійснення даного виду діяльності, структуру якого складають мотиваційний, емоційний, когнітивний та операційно-дієвий компоненти, що визначені та обґрунтовані в роботах М. Дьяченка, Л. Кандилович та ін. [4] .

Мотиваційний компонент характеризується цими дослідниками як:

- позитивне ставлення до профорієнтаційної діяльності, свідоме бажання займатись нею, переконаність у її значенні;
- стійка ціннісна орієнтація педагога на розв'язання проблем профорієнтації;
- стійка потреба в оволодінні знаннями, вміннями, навичками, що необхідні для успішного здійснення профорієнтаційної діяльності;
- потреба успішно виконувати поточні завдання, наявність інтересу до способів їх вирішення;
- усвідомлена потреба у профорієнтаційній діяльності і внутрішнє сприйняття її вимог;
- прагнення домагатись успіхів, не зважаючи на можливі труднощі, пов'язані із специфікою профорієнтаційної роботи зі старшокласниками;
- стійкий, глибокий інтерес до профорієнтаційної діяльності, бажання реалізувати в ній свої можливості.

Виявляється мотиваційний компонент у стійкій позитивній мотивації, ціннісних орієнтаціях, інтересах, меті, переконаннях, потребах, установках, активній життєвій позиції особистості, її цілеспрямованості й наполегливості, готовності до постійного самовдосконалення.

Емоційний компонент характеризується як:

- вплив емоцій та почуттів на забезпечення успішного перебігу і результативності профорієнтаційної діяльності майбутнього педагога

професійного навчання;

- загальна налаштованість на зустріч із новою ситуацією в професійній діяльності, на фоні якої розвиваються стани очікування, наміри, емоційні реакції;

- емоційна стійкість, урівноваженість, відсутність почуття страху, хвилювання, витримка в подоланні труднощів, пов'язаних зі специфікою профорієнтаційної роботи;

- сміливість і впевненість у своїх силах, легкість і комфортність, піднесений настрій, що пов'язані з можливістю проявити свої здібності, перевірити свої вміння в практичній діяльності;

- впевненість у собі, як у професіоналі, переконаність в успіху, натхнення;

- установка на активні, цілеспрямовані дії, самообілізація, що виражається у формі стійких емоційно-регуляційних реакціях;

- високий ступінь самоконтролю, саморегуляції емоційним станом і поведінкою в умовах вирішення проблем профорієнтаційної діяльності;

- переживання позитивного «образу Я», емоційна стабільність, здатність відчувати задоволення від профорієнтаційної роботи з учнями.

Цей компонент виявляється у психічних станах: тривожності, комфортності, інтересі, психічній активації, напруженні, емоційному тонусі.

Отже, функція мотиваційного та емоційного компонентів психологічної готовності педагога до профорієнтаційної роботи в школі полягає у: актуалізації професійно-важливих якостей спеціаліста; мобілізації всіх сил у відповідності з умовами праці та її завданнями; прагненні до професіоналізму, максимальній самореалізації в профорієнтаційній діяльності, як важливому аспекті педагогічної діяльності. Єдність мотиваційного та емоційного компонентів готовності утворює феномен психологічної налаштованості на плідну профорієнтаційну роботу з учнями, що формується, головним чином, на основі знань, уявлень про неї, системи професійно-необхідних умінь.

Когнітивний компонент характеризується як:

- усвідомлення цілей, реалізація яких забезпечить розв’язання певного завдання;
- усвідомлення і оцінка умов, за яких відбуватиметься профорієнтаційна діяльність, знання специфіки цієї роботи;
- актуалізація досвіду, пов’язаного з виконанням завдань та вимог профорієнтаційної діяльності;
- високий рівень інтелектуального розвитку, здатність до переробки нової інформації, інтелектуально-логічні здібності, асоціативність сприймання, творче мислення, уява, інтуїція, незалежність суджень;
- професійна компетентність;
- теоретико-методологічна підготовка;
- система знань психологічних основ профорієнтаційної роботи (психологічна характеристика професійної спрямованості та самовизначення; компоненти, аспекти та категорії профорієнтації; суть, мета та завдання профорієнтаційної діяльності; принципи організації профорієнтаційної роботи; умови ефективності; психологічна характеристика змісту роботи на окремих етапах профорієнтаційної діяльності; структура системи профорієнтаційної роботи; психологічні вимоги та методика організації головних форм профорієнтаційної роботи зі старшокласниками; знання методів профдіагностики та відповідного комплексу профдіагностичних методик; планування та профорієнтаційна документація).

Когнітивний компонент відтворюється рівнем теоретико-методологічної підготовки спеціаліста.

Операційно-дійсвий компонент характеризується як:

- актуалізація всієї сукупності знань педагога, співставлення їх із розв’язанням конкретних проблем та завдань профорієнтаційної діяльності;
- визначення на основі знань, досвіду та оцінки певних умов профорієнтаційної діяльності найбільш ефективних способів, методів та

прийомів розв'язання завдань, що здійснюється через систему вмінь, професійно-важливих якостей та здібностей.

Систему вмінь складають:

– організаційні вміння (організація колективу вихованців для проведення різноманітних профорієнтаційних, заходів; налагодження конструктивної міжособистісної взаємодії між педколективом та учнями; організація власної діяльності, вияв творчості; створення сприятливих умов для активної діяльності, прояву здібностей як власних, так і вихованців; самостійність у прийнятті рішень; налагодження ділової атмосфери, цілеспрямованих стосунків в учнівському колективі; визначення головних напрямків профорієнтаційної діяльності та прогнозування їх ефективного здійснення);

– комунікативні вміння (встановлення контакту, викликання довіри, знаходження підходу до учня; керівництво самим собою і процесом спілкування з учнями; розуміння думки і вплив на поведінку, емпатійне розуміння потреби учня; адекватне сприйняття психічного стану; прогнозування та попередження конфліктних ситуацій; подолання психологічних бар'єрів у спілкуванні; уважність, тактовність; емпатія; вміння викликати відвертість, підтримати спілкування, переконувати, адекватно реагувати на питання);

– інформаційно-орієнтаційні вміння (аналіз спеціальної науково-методичної літератури, з метою поповнення обсягу знань з проблем профорієнтаційної роботи; виявлення причин помилок та труднощів і визначення найбільш ефективних шляхів та методів своєї діяльності

у визначеному напрямку, відповідно до умов її протікання та наявної ситуації; пошук необхідної інформації, вивчення новітніх досягнень у визначеній сфері професійної діяльності та застосування їх на практиці);

– конструктивні вміння (відбирати і структурувати арсенал засобів профорієнтаційної діяльності; розпізнавати переваги та недоліки конкретних форм роботи і добирати найбільш адекватні та ефективні; знаходити

оптимальний вихід із нестандартних ситуацій; передбачати труднощі і попереджувати їх; прогнозувати власні дії та дії учня, перебудовувати їх у випадку необхідності; об'єктивно оцінювати діяльність власну та інших; уміло синтезувати профорієнтаційний матеріал; планувати свою діяльність, опираючись при цьому на результати попередніх профдіагностичних досліджень і проектувати на цій основі систему психологічних впливів на формування професійного самовизначення учня);

– дослідницькі вміння (здійснення експериментальних, діагностичних досліджень; вивчення ефективності використовуваних впливів на формування професійної спрямованості учня зі сторони дорослої людини та соціального оточення; виявлення найбільш ефективних та адекватних умов для розвитку професійно-необхідних здібностей учнів; аналіз психолого-педагогічних явищ та виявлення в них профорієнтаційних моментів; вивчення та узагальнення досвіду колег з метою використання у власній педагогічній практиці);

– діагностичні вміння (володіння методами та методиками профдіагностики, гнучке їх використання в практичній діяльності; вміння адекватно добирати методики та засоби вивчення особистості учня, його інтересів, нахилів та здібностей);

– корекційні вміння (володіння методами корекції та впливу на професійне самовизначення учня; корекція професійного вибору учня, що не відповідає його здібностям та можливостям; диференціація підходів згідно з віковими та індивідуальними особливостями школярів; адаптація навчального матеріалу, відповідно до профорієнтаційних завдань; стимулювання розвитку потенційних здібностей особистості, що, в силу певних обставин, залишались поза увагою; модифікація класичних форм навчально-виховної роботи до завдань профорієнтаційної роботи).

Операційно-дієвий компонент виявляється у рівні оволодіння технологічною культурою профорієнтаційної діяльності та вмінні застосовувати знання в практичній діяльності.

Компоненти психологічної готовності майбутнього педагога професійного навчання до профорієнтаційної діяльності знаходяться в тісному зв'язку і динамічній взаємодії між собою, взаємодоповнюючи і взаємовпливаючи один на одного. У сукупності їх можна розглядати як модель психологічної готовності особистості до профорієнтаційної діяльності, оскільки вони із необхідною повнотою відображають даний феномен, характеризуючи його як цілісне системне утворення.

Психологічна готовність майбутнього педагога професійного навчання до профорієнтаційної діяльності передбачає його профорієнтаційну компетентність та певну сукупність особистісних якостей і властивостей. Профорієнтаційна компетентність майбутнього педагога професійного навчання ЗП(ПТ)О полягає в умінні, здійснювати організаційно-комунікативну, інформаційно-орієнтаційну, конструктивно-методичну, діагностико-прогностичну, корекційно-розвивальну діяльність та прогнозувати цілі і результат профорієнтаційного впливу.

У процесі експериментального дослідження психологічних особливостей готовності майбутнього педагога професійного навчання ЗП(ПТ)О до профорієнтаційної діяльності, здійсненого співробітниками відділу профорієнтації і психології професійного розвитку Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, виявлено відмінності психологічної готовності майбутнього педагога професійного навчання ЗП(ПТ)О до профорієнтаційної роботи, визначено її психологічну структуру, а також рівні розвитку профорієнтаційних компетенцій.

Відмінності психологічної готовності майбутнього педагога професійного навчання ЗП(ПТ)О до профорієнтаційної роботи виявляються у тому, що майстри виробничого навчання та педагоги ознайомлюють учнів з професією та вимогами професійної діяльності до особистості безпосередньо в умовах професійного навчання. Згідно з «Положенням про професійну орієнтацію молоді, що навчається» (Мінюст України 03.07.95 р. № 198 / 734) профорієнтаційну роботу у професійно-технічних навчальних закладах повинні

здійснювати практичні психологи, соціальні педагоги, майстри виробничого навчання, педагоги, вихователі, керівники гуртків, бібліотекарі, методисти, медичні працівники. Проте не так просто вирішувати завдання профорієнтації в навчальному процесі ЗП(ПТ)О, особливо при відсутності необхідних фахівців та спеціальної психолого-педагогічної підготовки майбутнього педагога професійного навчання ЗП(ПТ)О з основ профорієнтаційної роботи. Адже, вікові особливості учнів, які знаходяться у складному періоді входу у доросле самостійне життя, вимагають цілеспрямованого та відповідного вибору змісту і засобів профорієнтаційної діяльності з боку педагогів та майстрів виробничого навчання. Від змісту та психологічної структури ключових і спеціальних компетенцій майбутнього педагога професійного навчання ЗП(ПТ)О, їх ціннісного ставлення до учнів залежить успішність подальшого професійного розвитку та особистісного становлення майбутніх професіоналів. Рівень психологічної готовності до профорієнтаційної роботи педагогів ЗП(ПТ)О недостатній і його необхідно підвищувати за допомогою спеціалістів-консультантів міських центрів зайнятості та практичних психологів, які працюють у даному навчальному закладі. Профорієнтаційна робота викладачів, майстрів виробничого навчання та майстрів-вихователів з учнями розширює можливості учнів та сприяє професійному становленню майбутніх фахівців. Майбутні педагоги професійного навчання, які досконало володіють різними засобами професійної орієнтації здатні залучити учнів ЗП(ПТ)О до світу професій.

Система діяльності вчителя-вихователя (майстра) ЗП(ПТ)О являє собою послідовну сукупність різних видів педагогічної діяльності: діагностичну, проєктувальну, конструктивну, комунікативну, організаторську, аналітичну, корекційну, результативну, у тому числі й профорієнтаційну. Основні структурні компоненти психологічної готовності (мотиваційний, когнітивний, комунікативний, емоційно-ціннісний) особистості педагога ЗП(ПТ)О до профорієнтаційної роботи відповідають психологічній структурі педагогічної діяльності та її вимогам до майбутнього педагога професійного навчання.

Для ефективної профорієнтаційної діяльності майбутнього педагога професійного навчання з учнями ЗП(ПТ)О повинна вестися цілеспрямована робота по налагодженню цілісної системи профорієнтації з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, рівня готовності, мотивації до здійснення професійної діяльності.

Важливим аспектом формування успішної профорієнтаційної роботи з учнями є наявність професійно важливих якостей (інтелект, комунікативність, емпатія, асертивність, емоційна стабільність, оперативність у прийнятті рішень, гуманізм, креативність) і бажання розвивати профорієнтаційну майстерність педагогічними працівниками ЗП(ПТ)О.

До актуальних проблем підготовки майбутнього педагога професійного навчання до профорієнтаційної роботи в закладах ЗП(ПТ)О відносяться: підвищення ролі профорієнтаційних знань; зростання вимог до особистості майбутнього педагога професійного навчання, специфічні особливості формування його авторитету.

Без авторитетної, незламної, непохитної в очах вихованців особистості педагога, зазначав В. Сухомлинський, ідеал перетворюється на покинутий прапороносцем прапор. Багато проблем виховання пов'язані саме з тим, що часто вихованця закликають іти за прапором, якого ніхто не несе. Бути прапороносцем ідеала, нести на своєму прапорі вогонь ідеального — саме в цьому секреті педагогічного авторитету.

Сукупність особистих якостей майбутнього педагога професійного навчання формує його авторитет, тобто загально визнану учнями ЗП(ПТ)О значущість його гідності й основу на цьому силу його виховного впливу. Авторитетним є той майбутнього педагога професійного навчання, який глибоко знає свій предмет і майстерно його викладає, любить молодь, відчуває її наміри і прагнення, доброзичливо відгукується про них.

1.3. Стан готовності по забезпеченню спільної профорієнтаційної роботи майбутнього педагога професійного навчання ЗП(ПТ) та ФП освіти з ЗВО.

Використання діагностичного апарату, наведеного в параграфі 1.3., з метою вивчення стану готовності до профорієнтаційної роботи Майбутнього педагога професійного навчання ЗП(ПТ) та ФП освіти і ЗВО здійснювалось опитування студентів, викладачів професійної освіти ЗП(ПТ)О. Аналіз отриманих результатів дозволяє констатувати, що проблема організації профорієнтаційної роботи у ЗП(ПТ)О є складною і недостатньо з'ясованою. Основні причини такого явища: недоліки у системі підготовки майбутніх педагогів професійної освіти у закладах педагогічної освіти; недостатнє обґрунтування змісту підготовки до профорієнтаційної роботи.

Тому в ході проведення констатувального етапу експерименту нами було встановлено такі завдання:

- визначити розуміння здобувачами освіти та педагогами ЗП(ПТ)О сутності сучасної профорієнтаційної роботи, форм та методів профорієнтації;
- встановити знання здобувачів щодо місця та значення профорієнтаційної роботи в діяльності педагогів професійної освіти (майстра виробничого навчання);
- виявити рівень основних показників сформованості профорієнтаційної компетентності.

У ході нашого дослідження з метою виявлення розуміння студентами та педагогами професійного навчання сутності профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О та ЗВО були проведені опитування. Всього було опитано 17 осіб, з них 12 – майбутніх педагогів професійної освіти (студенти 2 - 3 курсів) Глухівського НПУ імені О. Довженка спеціальності «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)», денної форми навчання, 3 – викладача і 2 - майстра ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка».

Аналіз відповідей підтвердив факт значного відставання реального стану профорієнтаційної практики від новітніх профорієнтаційних концепцій та парадигм. Зокрема педагоги ЗП(ПТ)О та студенти мало знайомі з профорієнтаційними технологіями, не розуміють їх сутності, не використовують їх у своїй діяльності. Але у ході підготовки майбутніх педагогів професійного навчання ЗП(ПТ)О більшість здобувачів усвідомлюють необхідність знань сучасних підходів до підготовки, організації та здійснення профорієнтаційної роботи.

На запитання анкети «Чи важлива профорієнтаційна робота в ЗП(ПТ)О?» Більшість опитаних дали позитивну відповідь, про що свідчить інформація на (рис. 2.1).

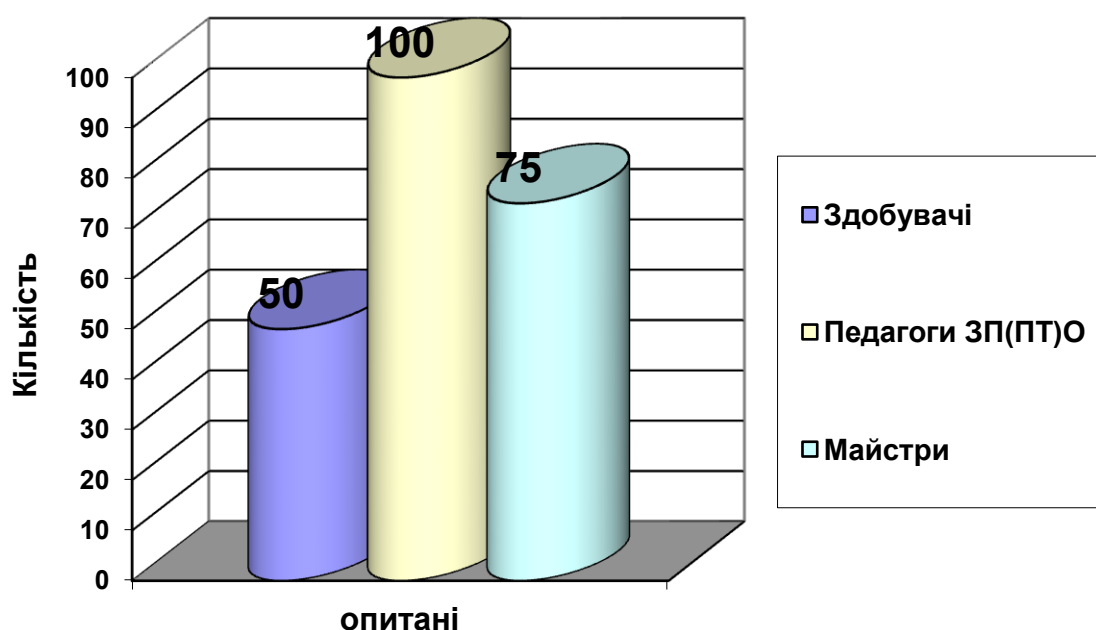

Рис. 1.1. Оцінка важливості профорієнтаційної роботи у ЗП(ПТ)О (у %)

Метою нашого подальшого дослідження було виявити місце методів та форм профорієнтаційної роботи у системі навчального процесу, у досвіді

роботи викладачів професійної освіти. Для цього ми провели діагностування, розробивши опитувальники (Додатки А, Б, В).

Педагогам професійної освіти, майстрам і студентам, які пройшли декілька видів педагогічної практики було поставлене завдання оцінити за п'ятибальною шкалою форми і методи профорієнтаційної роботи зі здобувачами. Найбільш дієвими з точки зору студентів стаціонару є наступні форми і методи профорієнтаційної роботи з, зазначені на (рис. 1.2.)

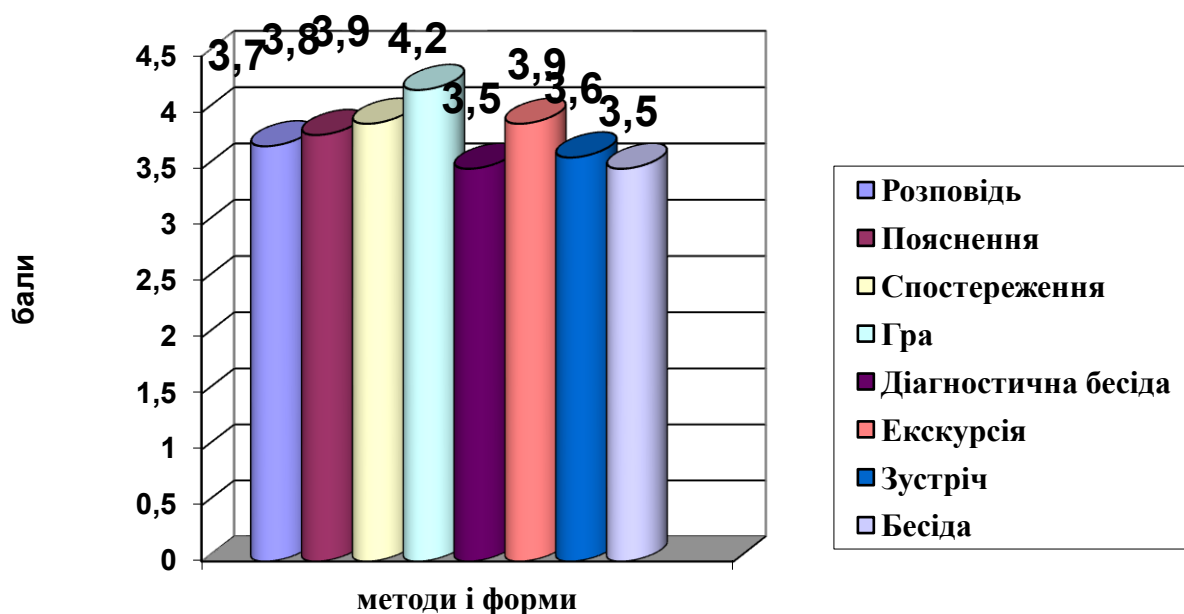

Рис. 1.2. Оцінка студентами стаціонару дієвості форм і методів профорієнтаційної роботи

Аналіз відповідей педагогів-практиків та викладачів коледжу виявив домінування вербальних методів. Найчастіше використовують методи бесіди, розповіді, пояснення, роз'яснення. Серед форм, які використовуються педагогами ЗП(ПТ)О та на які звертається увага викладачами під час підготовки студентів відповідно, перевага надається наступним формам (рис.1.3.):

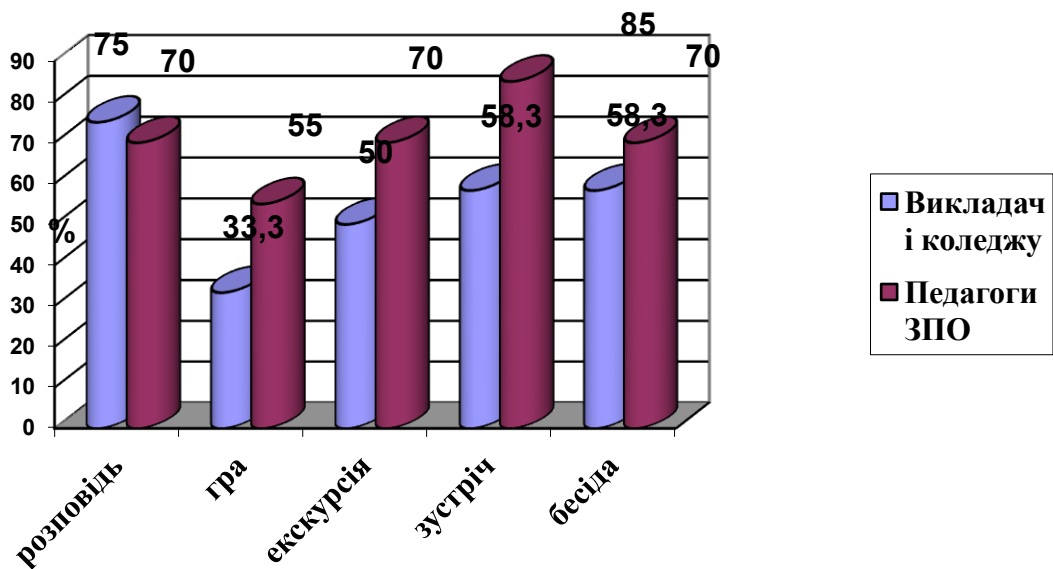

Рис. 1.3. Форми профорієнтації, що використовуються респондентами.

Проведені опитування і спостереження за організацією профорієнтаційної роботи педагогами ЗП(ПТ)О виявили однобічне використання методів профорієнтації. Значна частина педагогів надає перевагу декільком «універсальним» способам впливу на свідомість та почуття здобувачів. До найбільш вживаних методів можна віднести вербальні (розповідь, бесіда). Дослідження опитування показало, що є такі методи та форми профорієнтаційної роботи які педагоги не використовують, наприклад, профорієнтаційна рольова гра, профорієнтаційний квест.

До ігор профорієнтаційного спрямування, які пропонуються здобувачам школи як під час уроків, так і в позаурочний час, можна віднести цілий клас ігор, об'єднаних назвами: «Вгадай професію», «Професія на букву ...», «Хто використовує в роботі?» (назвати професії, які використовують заданий інструмент або матеріал), «Асоціація» (вгадати загадану професію за допомогою асоціативних питань типу «Який запах (колір) в професії?», «Чи пов'язана робота із спілкуванням з людьми?»).

Відповіді на запитання: «На яких уроках у загальноосвітній школі найбільшою мірою реалізується мета та завдання профорієнтаційної роботи?», ми узагальнили в діаграмі, склавши ієрархію навчальних предметів, де на думку студентів якнайповніше реалізується профорієнтаційний компонент

Результати опитування показали, що основними джерелами з яких, на думку респондентів, здобувачі можуть почерпнути нові знання є наступні

Аналізуючи відповіді викладачів, стосовно рекомендацій студентам, щодо обрання джерел для підготовки до профорієнтаційної роботи виділяємо наступні: періодика – 75% посилань; методичні посібники – 75%; ЗМІ – 50%; підручники – 66,7%, Інтернет – 83,3%.

Аналіз відповідей усіх респондентів стосовно питання «Чи в достатній мірі ланка професійної освіти забезпечена методичним матеріалом з профорієнтаційної роботи?» отримали наступні результати, котрі занесли до діаграми (рис 1.4).

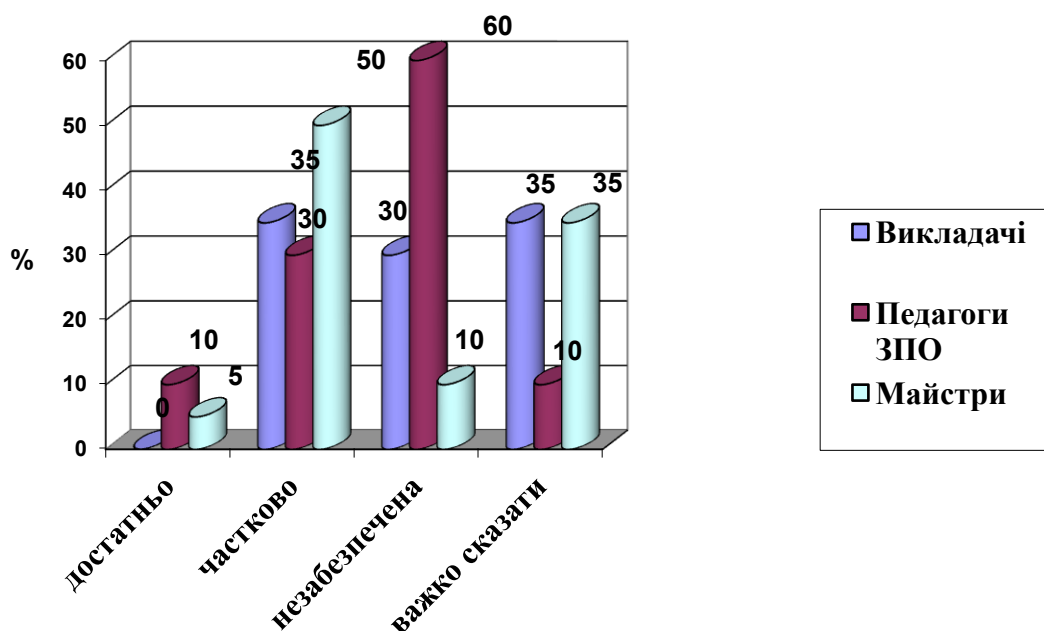

Рис. 1.4. Оцінка рівня забезпеченості закладів освіти методичним матеріалом з профорієнтаційної роботи.

Результати опитування свідчать про суттєві відмінності у погляді на методичне забезпечення.

Є декілька причин цього явища, насамперед об'єктивних: недоліки у професійно-педагогічній підготовці майбутніх педагогів (недостатнє ознайомлення студентів із сучасними профорієнтаційними концепціями; низький рівень засвоєння теорії та методики організації профорієнтаційної роботи, несформованість необхідних профорієнтаційних умінь; відсутність

достатнього стимулювання профорієнтаційної роботи. А також деякі суб'єктивні причини: небажання працювати творчо, вдосконалювати свій науково-теоретичний рівень, методичну майстерність.

Виділяємо ще одне протиріччя: з однієї сторони студенти розуміють значення профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О і загальноосвітній школі, а з іншого – не вміють реалізувати профорієнтаційну діяльність у освітньому процесі, бо на педагогічних практиках перед ними не ставилася безпосередня мета навчитися застосовувати профорієнтаційні знання в реальних умовах.

Для того, щоб виявити реальний рівень когнітивного (інформаційного) компонента профорієнтаційної компетентності, нами був розроблений тест, який містив питання як відкритого типу, так і з поданими варіантами відповідей.

Для впевненості у знаннях з основ профорієнтації ми запропонували відповісти на запитання: «Які завдання профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О?». Більшість опитаних студентів (70%) стверджують, що основним завданням є ознайомлення здобувачів зі світом професій, та забезпечення набору в ЗП(ПТ)О (50%), незначна частка вказали, що забезпечення професійного самовизначення молоді (35%).

На запитання «Кого з вчених, що працювали над проблемами профорієнтації Ви знаєте?», майже ніхто не зміг дати відповідь.

Аналізуючи результати діагностики можна стверджувати, що рівень знань респондентів з основ профорієнтаційної роботи низький. Це може свідчити про: недостатнє ознайомлення студентів із сучасними профорієнтаційними концепціями; низький рівень засвоєння теорії та методики організації профорієнтаційної роботи; несформованість профорієнтаційних умінь: визначати мету, завдання, моделювати тощо; завдань на використання профорієнтаційної роботи під час проходження педагогічної практики.

Висновки до першого розділу.

На основі матеріалу, викладеного у 1-му розділі можна зробити такі висновки:

Професійна орієнтація є науково обґрунтованою системою взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності. Основними компонентами системи професійної орієнтації є: преоптація, професійна просвіта (профінформація), організація суспільно-корисної і виробничої праці, профконсультація, профвідбір, переорієнтація, професійна підготовка, професійна адаптація. Серед функцій, які виконує профорієнтація виділяють соціальну, економічну, медико-біологічну та психолого-педагогічну.

Характеризуючи особливості профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, слід відзначити, що вона має бути цілеспрямованою, планомірною, перманентною. Насамперед вона спрямована на забезпечення свідомого вибору робітничої професії та підвищення рівня престижності і затребуваності робітничих професій з чітко сформованою подальшою кар'єрою і навчанням у ЗВО.

У зв'язку з цим визначаються основні завдання профорієнтації закладів професійної (професійно-технічної) та ФП освіти: участь педагогічних колективів ЗП(ПТ)О у трудовому вихованні школярів, у розвитку їхніх інтересів і нахилів; формування у молоді, що навчається, активності і спрямованості на вибір робітничих професій і ЗП(ПТ)О; широке інформування педагогів і випускників загальноосвітніх закладів, батьків і всіх зацікавлених осіб про професії, які здобуваються у ЗП(ПТ)О, перспективи працевлаштування і продовження навчання; роз'яснення інформації про умови вступу на навчання, матеріальне забезпечення, зміст і

організацію освітнього процесу, побутові умови, можливості для відпочинку і культурного дозвілля; організація професійного виховання здобувачів, які отримують професію у ЗП(ПТ)О, формування у них якостей, необхідних для успішної подальшої професійної діяльності.

Зважаючи на окреслені завдання, робота закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти з формування майбутнього контингенту має три адресати: молодь, батьки, педагогічні колективи шкіл. Їх реалізація вимагає: компетентності осіб, які проводять профорієнтаційну роботу, їх уміння зрозуміло розкрити не тільки зміст праці (особливо психологічний) за тією чи іншою професією, але й роль робітника в управлінні виробництвом; професійної майстерності керівників гуртків технічної творчості; синхронності у профорієнтаційній роботі зі здобувачами працівників шкіл, ЗП(ПТ)О, батьків, громадськості.

Важливою у діяльності педагога є профорієнтаційна компетентність - здатність ефективно спрямовувати діяльність з професійного самовизначення здобувачів освіти, професійної адаптації, удосконалення педагогічних кадрів, а також здатності визначати і та практиці втілювати власну освітньо-професійну лінію.

Профорієнтаційна компетентність виконує в структурі особистості та діяльності педагога такі основні функції: профорієнтологічну, методичну і праксеологічну. В її структурі виділяють мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний і оцінно-рефлексивний компоненти.

З метою вивчення стану готовності до профорієнтаційної роботи спільно ЗП(ПТ)та ФП освіти і ЗВО здійснювалось опитування студентів, викладачів коледжу та майстрів ЗП(ПТ)О. У ході дослідження з метою виявлення розуміння студентами та викладачами сутності профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О.

Всього було опитано 17 особи, з них 12 студенти 2 - 3 курсів професійно-педагогічного коледжу спеціальності «Професійна освіта»,

денної форми навчання, 3 викладачів коледжу та 2 майстра професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти

Аналіз відповідей підтвердив факт значного відставання реального стану профорієнтаційної практики від новітніх профорієнтаційних концепцій та парадигм. Зокрема педагоги ЗП(ПТ)О та студенти мало знайомі з профорієнтаційними технологіями, не розуміють їх сутності, не використовують їх у своїй діяльності. Але у ході підготовки майбутніх педагогів професійного навчання ЗП(ПТ)О більшість здобувачів усвідомлюють необхідність знань сучасних підходів до підготовки, організації та здійснення профорієнтаційної роботи.

Аналізуючи результати діагностики можна стверджувати, що рівень знань респондентів з основ профорієнтаційної роботи низький. Це може свідчити про: недостатнє ознайомлення студентів із сучасними профорієнтаційними концепціями; низький рівень засвоєння теорії та методики організації профорієнтаційної роботи; несформованість профорієнтаційних умінь: визначати мету, завдання, моделювати тощо; завдань на використання профорієнтаційної роботи під час проходження педагогічної практики.

РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ П(ПТ) ТА ФП ОСВІТИ.

2.1. Критерії оцінки готовності до профорієнтаційної роботи майбутнього педагога професійного навчання З(ПТ) та ФП освіти.

Економічний і соціальний розвиток країни може забезпечити лише висококваліфікована робоча сила, яка здатна створювати і використовувати наукомісткі, високопродуктивні новітні технології в усіх сферах економічної діяльності й суспільного життя. Вихідною стратегічною позицією підготовки висококваліфікованих робітників має стати система профорієнтації населення у своєчасному і обґрунтованому виборі кожним громадянином України професії, спеціальності відповідно до стану здоров'я, обдарувань, здібностей, індивідуально-психологічних особливостей, інтересів.

Важливого значення набуває професійна орієнтація молоді, що здійснюється усіма закладами освіти на всіх ступенях навчання. Але зараз вона знаходиться на недостатньому рівні та має багато недоліків [1].

Ознайомлення із станом профорієнтаційної роботи у практиці навчально-виховної діяльності ЗП(ПТ)О засвідчило, що протягом останнього десятиріччя було фактично втрачено її організаційну структуру (ліквідовано кабінети профорієнтаційної роботи, у штатних розкладах закладу відсутні посади профконсультанта), що негативно вплинуло на результативність підготовки здобувачів до професійного самовизначення у майбутньому і подальшому навчанню. Аналіз стану діяльності ЗП(ПТ)О з підготовки учнів до професійного самовизначення засвідчив таке: оскільки посада профконсультанта відсутня, його функції виконують інші педагогічні працівники (педагоги, психологи, адміністрація), для яких вони не є основними; значно звузилось коло форм та методів профорієнтаційної роботи зі здобувачами, яка часто зводиться до епізодичних бесід, практично

не використовується профорієнтаційний потенціал спецпредметів; при підготовці молоді до професійного самовизначення мало враховується соціально-економічні прогнози щодо потреби регіону в кадрах, педагоги недостатньо обізнані із станом та перспективами розвитку ринку праці та соціально-професійними орієнтирами здобувачів тощо. Сьогодні профорієнтаційна робота в ЗП(ПТ)О України здійснюється згідно з Положенням про профорієнтацію молоді, яка навчається. В ньому зокрема зазначається, що профорієнтація повинна здійснюватися всіма закладами освіти на всіх ступенях навчання. Слід зазначити, що ця частина Положення практично не виконується. Пунктом 15 Положення передбачено введення посад практичних психологів-профконсультантів або методистів з профорієнтації до штатного розкладу ЗП(ПТ)О та міжшкільних навчально-виробничих комбінатів. Але на практиці ця частина Положення про профорієнтацію молоді не виконується. Щодо кадрового забезпечення профорієнтаційної роботи зі здобувачами, то воно сьогодні не здійснюється на належному рівні. Педагогічні вищі навчальні заклади припинили підготовку методистів з профорієнтаційної роботи, а курси з теорії та методики профорієнтаційної роботи у переважній більшості педагогічних ЗВО сьогодні не викладаються, або викладаються дуже поверхньо. [28].

Оскільки, незалежно від того, чи здійснює освітній заклад профорієнтаційну роботу, чи ні, потреба у професійному самовизначенні залишається об'єктивною потребою здобувачів, оскільки вона обумовлена психологічними особливостями розвитку особистості і виникає в період ранньої юності. Як наслідок, впродовж останнього десятиріччя виникло достатньо багато недержавних структур, які взялися за профорієнтацію, в першу чергу – профконсультацію молоді. При цьому вони часто використовують так би мовити «профорієнтаційну експрес-діагностику», тобто процес профорієнтації зводиться до одиничного тестування і надання за його результатами певних рекомендацій щодо професійного майбутнього учня. Слід зазначити, що така «профорієнтація» не відповідає як мінімум

одному з її принципів, а саме принципу тривалості та багатоетапності профорієнтаційних впливів на особистість. Фактором, що сприяє реалізації здатності до праці особи та її професійному вибору, є дієва система профорієнтації. Профорієнтаційну роботу в найповнішому обсязі здійснюють підрозділи Державного центру зайнятості.

Саме під час навчання в школі юнаки та дівчата обирають професію та майбутню роботу. Центри зайнятості об'єктивно покликані допомогти молоді не помилитися в цьому виборі, прийняти більш виважені рішення, максимально точно ув'язати особисті інтереси, здібності, професійно необхідні якості з вимогами певних професій та потребами ринку праці.

Оскільки, незалежно від того, чи здійснює ЗП(ПТ)О профорієнтаційну роботу, чи ні, потреба у професійному самовизначенні залишається об'єктивною потребою здобувачів освіти, оскільки вона обумовлена психологічними особливостями розвитку особистості і виникає в період ранньої юності. Як наслідок, впродовж останнього десятиріччя виникло достатньо багато недержавних структур, які взялися за профорієнтацію, в першу чергу – профконсультацію молоді. При цьому вони часто використовують так би мовити «профорієнтаційну експрес-діагностику», тобто процес профорієнтації зводиться до одиничного тестування і надання за його результатами певних рекомендацій щодо професійного майбутнього молоді людини. Слід зазначити, що така «профорієнтація» не відповідає як мінімум одному з її принципів, а саме принципу тривалості та багатоетапності профорієнтаційних впливів на особистість.

Невідповідність напрямів та обсягів професійного навчання молоді потребам ринку праці є однією з основних причин молодіжного безробіття.

Сьогодні значна кількість підприємств відчуває потребу в кваліфікованих робітниках. Разом з тим, щорічно в Україні майже 80 тис. випускників вищих та закладів професійної (професійно-технічної) освіти не знаходять застосування своїх знань та вмінь на ринку праці, у той час як підприємства відчувають потребу у фахівцях будівельних професій: токарях,

ливарниках, ковалях, термістах, слюсарях-інструментальниках, фрезерувальниках. Через відсутність механізму взаємодії роботодавців з навчальними закладами підготовка кадрів навчальними закладами не відповідає потребі роботодавців [6]

Відсутність чіткої маркетингової стратегії на ринку освітніх послуг та ринку праці орієнтує підготовку фахівців не на потреби економіки, а на ажіотажний попит молоді на певні спеціальності, створюючи, в свою чергу, умови для зростання безробіття за окремими спеціальностями. У життєво важливому рішенні про вибір професії юною людиною мають бути зацікавлені усі: сама молода людина, батьки, суспільство, школа, держава. Тільки спільними зусиллями можна досягнути відповідних результатів. Тому профорієнтаційна робота зі студентами, а також їх батьками, має здійснюватися спільно починаючи з практичних психологів загальноосвітніх шкіл та профконсультантами центрів зайнятості, з залученням шкільної адміністрації та педагогічних колективів, продовжуючи у наступних закладах освіти і навіть у закладах вищої освіти для підтримки і правильного спрямування.

Підсумовуючи вище сказане, можна стверджувати, що профорієнтаційна робота майбутніх педагогів професійного навчання повинна бути чітко злагодженою і структурованою.

У нашій роботі ми використали профорієнтаційну інформацію яка допоможе педагогам професійного навчання у своїй педагогічній діяльності у закладах професійно (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти здійснювати правильну профорієнтаційну роботу, яка допоможе здобувачам освіти зрозуміти свій потенціал свої можливості і зробити вірний крок чи є потреба у подальшому навчанні у зво чи відразу після закінчення навчання потрібно йти працювати на виробництво або відкривати свій власний бізнес.

Проаналізувавши інформацію профорієнтаційної роботи для ЗП(ПТ) та ФП освіти було виокремлено основні поняття профорієнтаційної роботи мету завдання функції методи форми та організацію профорієнтаційної роботи. На

основі цього аналізу і було вирішено розробити профорієнтаційні методичні рекомендації для покращення в даний час профорієнтаційного спрямування для здобувачів професійної освіти, які допоможуть сформулювати уявлення про свої можливості виокремити свої зацікавленості а також спробувати вирішити свої запитання відносно майбутнього потенціалу чи потрібно йти навчатися далі чи в цьому немає потреби.

Кожна профорієнтаційна робота в будь-якому освітньому закладі починається з того, що педагог, який проводить, даний вид роботи повинен чітко розуміти всі можливості і перспективи профорієнтаційної роботи, саме це буде відповідати її ефективності.

Отже, лише за умови тісної співпраці Міністерства освіти і науки України та Державного центру зайнятості, створення спільної профорієнтаційної програми та при функціонуванні тих навчальних закладів, які готують конкурентоспроможних фахівців, що відповідають вимогам сучасних технологій, можлива ефективна профорієнтаційна робота і, як результат – стабілізація ситуації на ринку праці.

2.2. Розробка і реалізація методики профорієнтаційної роботи майбутнього педагога професійного навчання закладів П(ПТ) та ФП освіти у спільній профорієнтаційній роботі із ЗВО.

Профорієнтація є невід'ємною частиною освітнього процесу та напрямком роботи всіх освітніх закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, вірно зроблений вибір майбутньої професії це важливий і суттєвий крок у житті кожної людини. Ситуація з пандемією і війною змушує майбутніх педагогів професійного навчання внести корективи до проведення профорієнтаційної роботи які будуть відповідати ринку праці і освітнім послугам, вимогам стейкхолдерів, професійної компетентності майбутніх фахівців, а також зацікавленість і самих здобувачів професійної освіти. У цих складних умовах системна і комплексна робота освітнього закладу, а також його цілі направлені на

професійне самовиховання здобувачів освіти різних спеціальностей та напрямлень, на даний час все більше актуальним питанням стає відповідність «потрібно і здатні». Підвищення якості профорієнтаційної роботи на сьогодні є дуже актуальним завданням для всієї освітньої системи ЗП(ПТ) та ФП освіти.

Нам було опрацьовано дослідження даної проблематики і публікації, які були видані останні роки, які присвячені проблемам організації профорієнтаційної роботи з молоддю, дають можливість стверджувати про зростання інтересу до проблеми профорієнтаційної роботи з молодим поколінням, а також методів засобів і форм її реалізації.

Під час визначення завдань вибору професії науковці стверджують, що такий вибір повинен бути урівноваженим, узгодженим з великою кількістю об'єктивних умов і суб'єктивних факторів. Також важливе місце серед наукових праць займають дослідження, пов'язані з вивченням особистісних цінностей людини щодо майбутньої професійної діяльності (І. В. Бех, Б. О. Федоришин та ін.). Також серед науковців присутня думка, що відсутність загальнодержавної і відомчої профорієнтаційної діяльності, відсутність системи професійної орієнтації, особливо таких видів, як професійна інформація, професійне виховання, професійна діагностика, професійна консультація, професійний підбір і професійна адаптація, створюють передумови для повного ігнорування молоддю робітничих професій.

Актуальність профорієнтації як соціального явища виявляється у необхідності розв'язання суперечності між об'єктивним соціальним балансом структури талантів та суб'єктивною професійною орієнтацією молоді. З точки зору свого призначення система орієнтації на працевлаштування має значний вплив на раціональний розподіл трудових ресурсів, вибір молоддю життєвого шляху та професійну адаптацію. Розвиток сучасної економіки вимагає швидкої та адекватної адаптації випускників спеціалізованих навчальних закладів до ринку праці.

Суперечність між потребами ринку праці та реальним рівнем професійної підготовки спеціалістів, їх недостатня кваліфікація та невідповідність вимогам професійної діяльності в ринкових умовах призводять до зростання рівня безробіття серед випускників ЗП(ПТ)О.

Причиною цього явища є в основному відсутність правильної професійної орієнтації. Тому в умовах безробіття та конкуренції своєчасний та усвідомлений вибір молоддю професії та навчального закладу набуває все більшого економічного та соціального значення, оскільки суттєво впливає на зайнятість населення, особливо випускників ЗВО і ЗП(ПТ)О, результати праці, особистий статус і авторитет у суспільстві, командна робота, рівень сформованості сприяють найбільш ефективному розвитку індивідуального потенціалу та найбільшій віддачі країні. У зв'язку з цим необхідно усвідомити теоретико-методологічні основи професійної орієнтації та розвитку системи професійної освіти в Україні. Створено на основі фундаментальних наукових робіт у галузі макроекономіки та соціально-економіки з проблем розвитку професійної орієнтації населення України та системи професійно (професійно-технічної) освіти.

Важливим є виявлення основних проблем розвитку професійного навчання та напрямів підвищення ефективності професійного навчання. Динамічне суспільство знань потребує активного розвитку безперервної освіти. Її організація має бути гнучкою, швидко реагувати на зміни у навколишньому середовищі, в тому числі на мінливі вимоги ринку праці.

Основними цілями програми професійної орієнтації за цих умов мають бути:

- надання здобувачам, які ще не стали до лав робочої сили, основи для вибору виду освіти або професійної підготовки з урахуванням їх схильностей, здібностей та інтересів, а також можливостей зайнятості;

- сприяння особам, охопленим програмами освіти і професійної підготовки, в отриманні від цих програм максимальної користі та в підготовці або до здобуття додаткової освіти чи професійної підготовки, або

до вступу на роботу і до продовження освіти й підготовки, як тільки і коли це знадобиться протягом їх трудового життя;

- сприяння особам, які стають до лав робочої сили і прагнуть змінити свою трудову діяльність або є безробітними, у виборі професії та здобутті відповідної професійної освіти і проходженні підготовки;

- інформування працівників про можливості розширення меж їх професійного розвитку, підвищення рівня компетенції, заробітної плати і становища, вимоги у галузі навчання та професійної підготовки та наявні практичні засоби для досягнення цієї мети;

- розвиток суспільного розуміння внеску різних секторів економіки і галузей економічної діяльності – беручи до уваги й сектори та галузі, що традиційно не є популярними, – який вони роблять і можуть зробити у справу загального розвитку та розширення можливостей зайнятості;

- сприяння установам, що беруть участь у проведенні цієї діяльності, у наданні інформації про ефективність окремих програм підготовки як складової частини професійної орієнтації.

Повинна бути доступна програма колективної профорієнтації, тобто: поширювати фактичний матеріал і надавати консультації групам людей зі схожими професійними потребами, а також індивідуальні консультації. Останні мають надаватися підліткам, які потребують спеціальної допомоги для визначення своєї професійної спрямованості, здібностей та інтересів, оцінки можливості навчання, професійної підготовки, працевлаштування, вибору певного виду навчання, професійної підготовки чи працевлаштування. Індивідуальне консультування та діяльність у сфері колективної профорієнтації повинні враховувати специфічні потреби осіб щодо інформації та підтримки, особливо тих, хто має фізичні та розумові вади, а також тих, хто перебуває в не вигідному соціальному та освітньому становищі. переглянути. Це може включати тренінги з пошуку та оцінки інформації, прийняття рішень та вправи для розвитку здатності робити

усвідомлений вибір, який ґрунтується на інформації, з широкої гами професій і завдань.

Виходячи з вищесказаного нами було розроблено методичні рекомендації до самостійної роботи з курсу «Профорієнтологія у професійній освіті»: «РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНІЙ РОБОТІ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЦЬОЇ ОСВІТИ.» розміщена інформація у даній розробці направлена на проведення профорієнтаційної роботи для педагогів професійного навчання. Дані методичні рекомендації складаються із вступу, загальної інформації по проведенню профорієнтаційної роботи у професійних навчальних закладах, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Розроблені методичні рекомендації дають можливість педагогом професійного навчання у своїй професійній діяльності у закладах П(ПТ) та ФПО впроваджувати ті профорієнтаційні види робіт, які будуть, як найкраще допомагати здобувачам освіти вибрати, уточнити, спроектувати, самоутвердити їх на обрану ними професію, що дозволить у майбутньому виховати компетентних працівників швейної галузі і направити на подальше навчання у ЗВО.

Розроблені нами методичні рекомендації окреслювали ряд питань, а саме у основній частині було висвітлено наступні питання: цілі профорієнтаційної роботи, труднощі в проведенні профорієнтаційної роботи, напрямки профорієнтаційної роботи, зміст профорієнтаційної інформації, вимоги до професійної інформації, орієнтовні напрямки профорієнтаційної роботи. Перший розділ розроблених методичних рекомендацій був присвячений основним поняттям профорієнтаційної роботи, яка стосується найбільше професійного направлення у галузі легкої промисловості, також було розкрито мету, завдання, функції професійної орієнтації, які на даний час використовуються у закладах П(ПТ)О, було описано методи та форми профорієнтаційної роботи, а також її організація і основні проблеми, також

було розкрито питання основних проблем профорієнтаційної роботи і її розвитку. Були запропоновані перспективні напрямки підвищення ефективності професійної освіти у закладах П(ПТ) та ФПО і шляхи їх реалізації.

Другий розділ було присвячено проблемам і оцінці комунікативних, організаторських здібностей здобувачів професійної освіти, а також були проаналізовані запитання для здобувачів професійної освіти з метою покращення самооцінки для набуття професійних компетентностей у їх майбутній діяльності.

Третя частина складалась із практичних розробок занять і тренінгів, які дадуть змогу під час навчання здобувачам зорієнтуватися на своїх прагненнях і цілях для реалізації свого професійного зростання і кар'єри. Допомогти визначитися з потребою у подальшому навчанні і його направленні у закладах вищої освіти.

Дані методичні рекомендації для педагогів професійного навчання можна застосовувати під час проведення занять зі спец дисциплін у закладах П(ПТ) та ФПО, але щоб дана розроблена робота вважалася ефективно, потрібно щоб даний матеріал опанували педагоги професійного навчання, які зараз навчаються у закладах вищої освіти.

Профорієнтаційна робота не може бути обмежена тільки однією дисципліною будь-то дисципліна загального циклу або професійного циклу. Усі навчальні дисципліни мають нести в собі профорієнтаційну інформацію, а також методи, форми і засоби її організації і роз'яснення здобувача освіти.

На нашу думку опрацьований матеріал нам вдалося відтворити у наших методичних рекомендацій де було зібрано актуальну інформацію з профорієнтаційної роботи, яка найбільш ефективніше може допомогти педагогом професійного навчання у профорієнтаційній роботі із майбутніми фахівцями швейної галузі.

Важливо завжди враховувати право кожної особи на власний вибір, що ґрунтується на всебічній інформації, яка цього стосується. Індивідуальні

консультації у разі потреби повинні доповнюватися наданням порад про способи виправлення становища та іншу подібну допомогу, яка може бути корисною для професійного використання.

Майбутні фахівці швейної галузі під час навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти не до кінця розуміють всі можливості обраної професії саме тому на плечі педагога професійного навчання лягає обов'язок пояснити, направити, сформулювати, підтримати, допомогти майбутньому фахівцю легкої промисловості у правильному виборі і плануванні своєї майбутньої кар'єри, це може бути продовження навчання або відкриття своєї справи, або працювати на виробництві за обраною професією, усе те, що обере молодий фахівець для подальшого кар'єрного зросту це повинно бути ціленаправленим і свідомим вибором.

2.3. Експериментальна перевірка ефективності методики організації взаємодії майбутнього педагога професійного навчання закладів П(ПТ) та ФП освіти у спільній профорієнтаційній роботі із ЗВО.

З метою перевірки ефективності технології формування готовності до спільної профорієнтаційної роботи майбутніх педагогів професійного навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти було організовано і проведено педагогічний експеримент.

Експеримент (з лат. – спроба, дослід) – один із основних методів наукового дослідження, при якому явища вивчаються у спеціально створених і контрольованих дослідником умовах. Саме слово «експеримент» означає дію, спрямовану на створення умов, щоб вивчити певне явище. Як метод пізнання експеримент склався на ґрунті соціальної практики, з якою він зв'язаний та яку він обслуговує [4].

Класичний педагогічний експеримент призначений для перевірки гіпотез.

У експерименті виділяють незалежні (експериментальні фактори) і залежні змінні.

Класичний педагогічний експеримент містить як мінімум 3 основних етапи: констатувальний, формувальний і контрольний.

Основне призначення констатувального етапу експерименту – визначити реальний стан досліджуваного явища. Як вказує С. Гончаренко, констатувальний експеримент має на меті встановлення реального «стану та рівня сформованості деякої властивості або досліджуваного параметра, інакше кажучи, визначається актуальний рівень розвитку досліджуваного явища (властивості тощо)» [3].

Створення програми експерименту, розробка його плану вимагають визначення методологічних засад дослідження, побудови його понятійного апарату та технології вимірювання, визначення умов і обмежень дослідження, формування досліджуваних сукупностей, методів зведення, опрацювання та інтерпретації отриманих даних.

Мета експерименту – перевірити ефективність технології формування профорієнтаційної компетентності майбутніх викладачів професійної освіти, побудованої на запропонованій моделі.

Залежна змінна експерименту – рівень профорієнтаційної компетентності майбутніх викладачів професійної освіти.

Незалежна змінна – технологія формування профорієнтаційної компетентності, побудована на запропонованій моделі.

Гіпотеза дослідження: Забезпечити достатній рівень сформованості профорієнтаційної компетентності у майбутніх викладачів професійної освіти можна, якщо у процесі професійної підготовки виконати такі умови: 1. Забезпечення розуміння важливості орієнтації здобувачів на робітничі професії; 2. Реалізація можливостей навчальних дисциплін щодо формування профорієнтаційної компетентності; 3. Узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення спецдисципліни «**Профорієнтологія у професійній освіті.**». 4. Цілеспрямоване формування у студентів профорієнтаційної компетентності під час педагогічної практики шляхом постановки додаткових завдань.

Методика оцінки прояву залежної змінної описана у п.1.3.

У експерименті взяли участь 12 здобувачів освіти спеціальності 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості).

Перше опитування та тестування студентів проводилося в першому семестрі навчання (2022 р.). Експеримент проводився на базі Глухівського НПУ імені О. Довженка. Дані отримані в першому семестрі будемо вважати за вихідними.

Для порівняння результатів стосовно ефективності запропонованої методики, нами було зроблено повторне тестування студентів з метою виявлення кількісної та якісної різниці в даних та перевірки практичної дієвості розробленої технології навчання та поліпшення знань з профорієнтаційної роботи. Отримані результати ми занесли в порівняльні таблиці і відобразили графічно.

Після проведення повторного тестування ми отримали наступні відповіді (рис. 2.1.).

За отриманими порівняльними даним ми можемо констатувати, що відповіді респондентів суттєво покращилися. Це свідчить про успішне засвоєння поданого матеріалу міжпредметного комплексу.

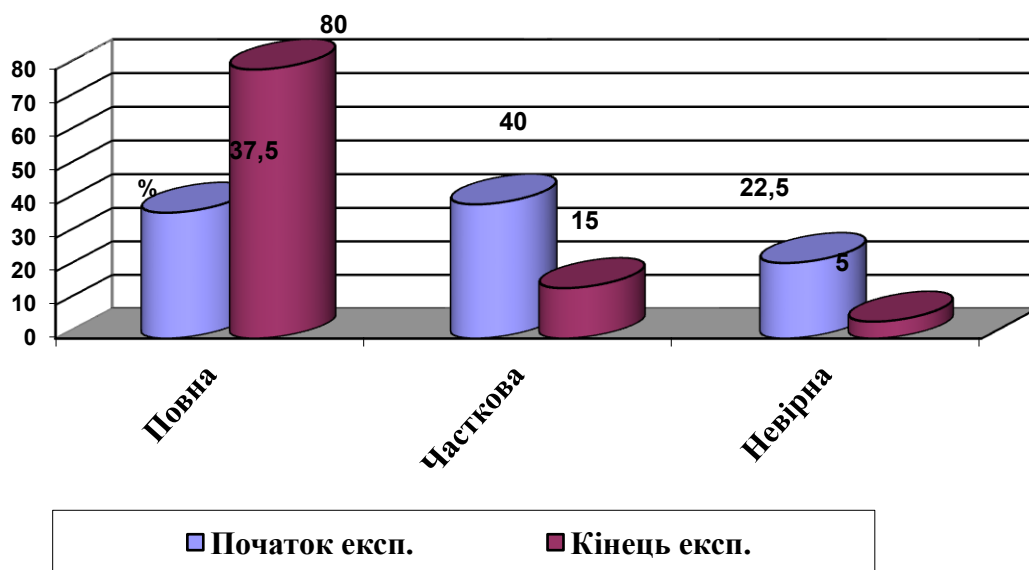

Рис. 2.1. Знання студентами сутності профорієнтації

Аналізуючи відповіді на питання «Які методи вивчення профорієнтаційних інтересів, нахилів, намірів особистості Ви знаєте?» отримали наступні результати (рис. 2.2.):

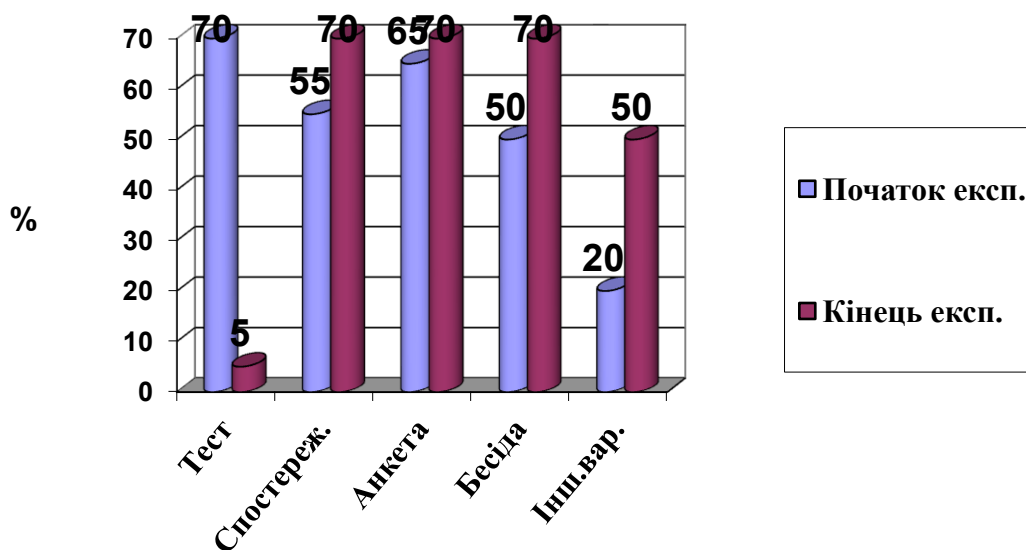

Рис. 2.2. Знання студентами методів вивчення професійної спрямованості.

Кількість посилань на тестову методику та анкетування зменшилася порівняно з вихідними даними, що свідчить про якісне засвоєння знань з особливостей профорієнтаційної роботи. Бо тест застосовується більше для вивчення інших якостей, а не спрямованості.

На запитання щодо сутності професіографії студенти відповіли наступним чином (рис 2.3.):

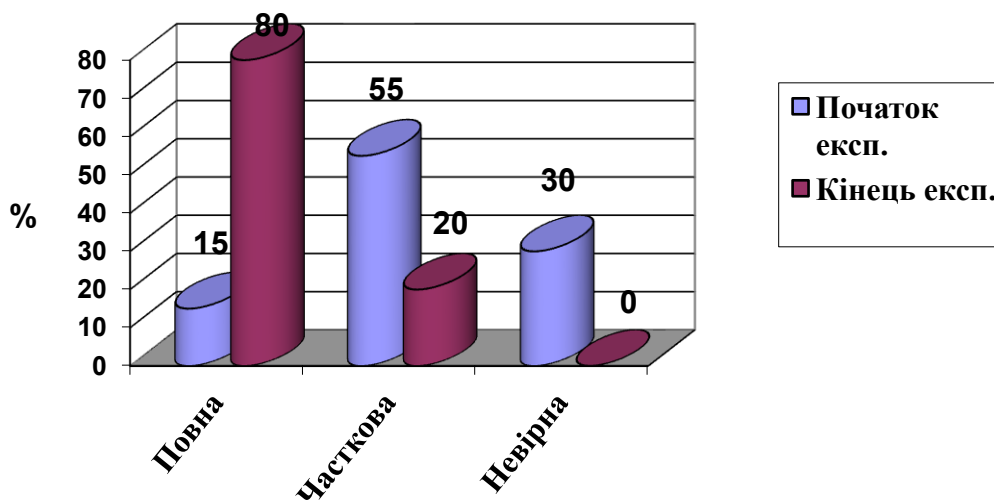

Рис. 2.3. Зміна знань студентами сутності професіографії під дією експериментальної методики

За порівняльними даними, ми бачимо, що знання з основ профорієнтаційної роботи покращилися, що може вважатись достатнім аргументом для визнання дієвості розробки самостійної роботи до спецкурсу «Профорієнтологія у професійній освіті».

Порівнюючи дані відповідей отриманих на питання «Які компоненти профорієнтаційної роботи Вам відомі?» отримали наступні результати (рис. 2.4.).

Отримані результати свідчать, що значна частина студентів покращила свої знання з основ профорієнтаційної роботою в школі і ЗП(ПТ)О. Це свідчить про достатній рівень знань з основ виховання, психології та організації профорієнтаційної роботи.

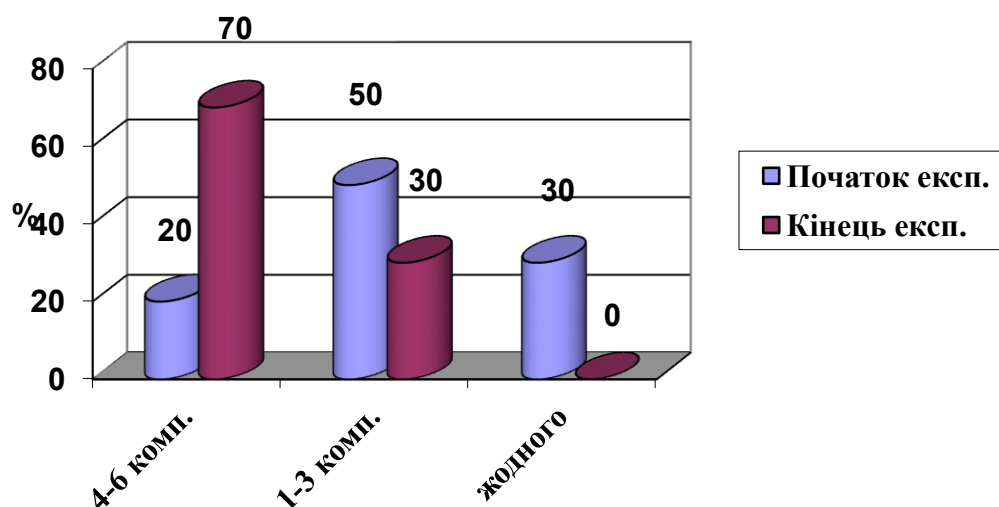

Рисунок 2.4. Знання студентами компонентів профорієнтаційної роботи

Коли студентів повторно запитали «Кого з вчених, що працювали над проблемами профорієнтації Ви знаєте?», то 20% опитаних студентів назвали від 1 до 3; від 4 до 6 осіб – 60%; від 7 і більше назвали лише 20% студентів; особливу увагу слід звернути на відсутність студентів, що не назвали

жодного прізвища. Результати кардинально різняться з тими, що були зафіксовані на констатувальному етапі експерименту.

Покращення результатів свідчить про те, що студенти спрямовано вивчали праці вчених, вони усвідомлено працювали над питаннями проблеми проведення профорієнтаційної роботи в школі та ЗП(ПТ)О, розширили свої знання в цій сфері.

За даними повторного тестування ми отримали наступні результати:

- підвищення знань з основ профорієнтаційної роботи;
- розширення знань з основ застосування профдіагностичних методик;
- оптимізація процесу засвоєння профорієнтаційних методів;
- підвищення рівня розуміння значення профорієнтаційної роботи.

Висновки до другого розділу.

На підставі здійсненого вивчення психолого-педагогічної літератури нами визначено критерії та показники оцінювання профорієнтаційної компетентності майбутніх викладачів професійного навчання: Мотиваційно-ціннісний (Сформованість комплексу мотивів та ціннісних орієнтацій, що відповідають цілям та завданням професійної орієнтації); . Когнітивний (Наявність комплексу психолого-педагогічних знань, що дозволяють здійснювати профорієнтаційну роботу); Операційний (Володіння уміннями підготовки та проведення профорієнтаційної роботи); Рефлексивний (Здатність до рефлексії у процесі різних видів діяльності, пов'язаної з профорієнтаційною роботою)

На основі аналізу виділених критеріїв та їхніх показників встановлено такі рівні готовності майбутніх педагогів професійного навчання до спільно профорієнтаційної діяльності із ЗВО: 1.Початковий, 2.Низький, 3.Середній (репродуктивний) рівень, 4.Достатній (конструктивний) рівень .

Вести мову про високий рівень профорієнтаційної готовності у межах навчання у закладі передвищої освіти немає сенсу, бо цього рівня можуть досягти тільки педагоги з достатнім досвідом практичної роботи.

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури і досвіду закладів професійної (професійно-технічної) освіти нами виокремлені такі організаційно-педагогічні умови, що забезпечують ефективність і дієвість формування профорієнтаційної компетентності викладачів професійної освіти в умовах професійно-педагогічного коледжу:

1. Забезпечення розуміння важливості орієнтації здобувачів на робітничі професії;
2. Реалізація можливостей навчальних дисциплін щодо формування профорієнтаційної компетентності;
3. Узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення спецдисципліни «Профорієнтологія у професійній освіті».
4. Цілеспрямоване формування у студентів профорієнтаційної компетентності під час педагогічної практики.

На основі теоретичного аналізу та вивчення практики роботи педагогічних закладів розроблена організаційно-педагогічна модель формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до спільної профорієнтаційної роботи ЗП(ПТ) та ФП освіти і ЗВО в процесі професійної підготовки.

Вона містить: мету (формування здатності до проведення профорієнтаційної роботи як у загальноосвітній школі так і в ЗП(ПТ)О і ЗВО); етапи формування (змістовно-ціннісний, професійно-педагогічного проектування та самовизначення, методичного становлення, узагальнювального-коригування та самооцінки); педагогічні умови, охарактеризовані вище; компоненти (гносеологічно-аксіологічний, акмеологічний, праксеологічний, рефлексивний). Всі складові моделі перебувають у діалектичному взаємозв'язку і взаємообумовленості.

Реалізація розробленої моделі у процесі професійної підготовки забезпечує достатній рівень сформованості профорієнтаційної готовності у

майбутніх педагогів професійного навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

З метою перевірки ефективності технології формування готовності до спільної профорієнтаційної роботи майбутніх педагогів професійного навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти було організовано і проведено педагогічний експеримент.

Мета експерименту – перевірити ефективність технології формування профорієнтаційної компетентності майбутніх викладачів професійної освіти, побудованої на запропонованій моделі.

Залежна змінна експерименту – рівень профорієнтаційної компетентності майбутніх викладачів професійної освіти.

Незалежна змінна – технологія формування профорієнтаційної компетентності, побудована на запропонованій моделі.

Гіпотеза дослідження: Забезпечити достатній рівень сформованості профорієнтаційної компетентності у майбутніх викладачів професійної освіти можна, якщо у процесі професійної підготовки виконати наведені вище умови.

За отриманими порівняльними даними ми можемо констатувати, що відповіді респондентів суттєво покращилися.

Отримані результати свідчать, що значна частина студентів покращила свої знання з основ профорієнтаційної роботи в школі і ЗП(ПТ)О. Це свідчить про достатній рівень знань з основ виховання, психології та організації профорієнтаційної роботи.

За даними повторного тестування ми отримали наступні результати:

- підвищення знань з основ профорієнтаційної роботи;
- розширення знань з основ застосування профдіагностичних методик;
- оптимізація процесу засвоєння профорієнтаційних методів;
- підвищення рівня розуміння значення профорієнтаційної роботи.

РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ПРАЦІ І ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ.

3.1. Охорона праці у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти швейного профілю.

Умови та безпека праці, їх підтримання та поліпшення – це самостійне та важливе завдання соціальної політики кожної сучасної індустріальної країни, яку вирішує така невід'ємна частина, як охорона праці. Рівень безпеки будь-якої роботи на виробництві багато в чому залежить від рівня правового забезпечення цих питань, тобто від якості та повноти відповідних вимог і нормативних правових актів. Вирішення існуючих проблем у галузі охорони праці потребує ефективної співпраці між усіма учасниками освітнього процесу та здобувачами освіти, а також реалізації відповідних програм на державному та місцевому рівні, спрямованих на радикальне покращення умов праці та безпеки праці.

Реалізація цих програм дозволить розробити та впровадити науково обґрунтовану державну систему наглядової, освітньої, методичної та контрольної діяльності у галузі безпеки та охорони праці; адаптувати правову базу з охорони праці та техніки безпеки до вимог і директив Європейського Союзу; вирішувати питання наукового, методичного та інформаційного забезпечення охорони праці на національному та регіональному рівні та багато іншого, що дозволяє комплексно вирішувати проблеми охорони праці, з метою забезпечення пріоритету життя та здоров'я працівників на підприємствах швейної галузі; створити безпечні та здорові умови праці на швейних підприємствах усіх видів.

Інструктаж з охорони праці зі здобувачами у процесі навчання проводиться відповідно до Постанови про порядок навчання та перевірки знань з охорони праці в установах, органах, організаціях на підприємствах Міністерства освіти і науки України, затверджено наказом Міністерства

освіти і науки України від 22 листопада 2017 р. № 1514, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 14 грудня 2017 р. за № 1512/31380 (Додаток Е).

Вступний курс з охорони праці в освітньому закладі проходить в Управлінні з охорони праці, безпеки життєдіяльності перед початком професійної освіти. Доручення дає керівник служби охорони праці або особа, якій доручено це завдання від імені керівника навчального закладу. Така вказівка вноситься до Журналу вступного інструктажу з охорони праці працівників.

Первинний інструктаж з охорони праці на робочому місці із студентами проводиться:

- перед початком проходження виробничої практики безпосередньо на робочому місці, на першому занятті у навчально-виробничому цеху (полігоні, будівельному майданчику, лабораторії тощо) навчального закладу чи навчального закладу;
- перед виконанням будь-якого навчального завдання, пов'язаного з використанням різних пристроїв, механізмів, інструментів, матеріалів тощо.

Планові заняття з охорони праці зі здобувачами освіти проводяться у разі порушення вимог правил охорони праці, що може або призведе до травм, нещасних випадків, пожеж тощо. Під час професійної освіти у майстернях, лабораторіях, навчальних центрах та освітніх закладах, навчальних лабораторіях.

Позаплановий інструктаж з охорони праці проводиться для тих, хто йде на навчання виробниче і на виробниче стажуванні, проводиться безпосереднім керівником (викладачем, майстром (тренером) виробничого навчання в освітній установі або керівником структурного підрозділу, магістром, тренером, майстром).

Перепідготовка з охорони праці зі здобувачами освіти проводиться тільки на робочому місці, під час навчання на підприємстві або стажування у закладах освіти, у строки, встановлені правилами охорони праці, що

застосовуються у галузі або у роботодавця, з урахуванням конкретних умов праці, якщо це навчання (практика) розраховане на певний період, але не рідше:

- для роботи з підвищеним ризиком – 1 раз на 3 місяці;
- для інших робіт – 1 раз на 6 місяців.

Цільові навчальні курси з охорони праці проводяться зі здобувачами освіти:

- у разі їх участі у ліквідації аварії чи стихійного лиха;
- під час виконання робіт, на які відповідно до законодавства дано погодження, наказ чи доручення.

Первинний, повторний, позаплановий курс навчання з техніки безпеки завершується перевіркою знань у формі усної розмови або за допомогою технічних засобів та перевіркою отриманих знань інструктором з безпечних методів роботи.

Інструкції з безпеки життєдіяльності (охорона здоров'я, протипожежний захист, радіаційний захист, контроль стихійного лиха, безпека дорожнього руху, надзвичайні заходи, безпека будинку тощо) проводяться зі студентами та реєструються відповідно до правил навчання.

Вступний інструктаж з безпеки життєдіяльності проводиться один раз на рік перед початком занять, а також при зарахуванні або реєстрації працівників охорони праці, що навчаються в освітній установі, або особами, яким доручені ці завдання за наказом керівника освітньої установи. .

Перше навчання з безпеки життєдіяльності проводиться:

- на початку навчального року перед уроком у будь-якому офісі, лабораторії, майстерні, спортзалі тощо;
- перед відпусткою;
- перед початком діяльності поза освітнім закладом, якщо у навчальному процесі використовуються небезпечні або шкідливі фактори;

- перед виконанням будь-якого завдання, пов'язаного з використанням різних матеріалів, інструментів, пристроїв, на початку уроку, уроку, лабораторії, практичних занять тощо.

Початкову підготовку з питань безпеки життєдіяльності проводять вчителі, куратори груп, майстри виробничого навчання та ін. Інструктаж проводиться як зі здобувачами, так і з іншими учасниками, які беруть участь у позакласних заходах.

Щоб уникнути нещасних випадків на роботі, необхідно проводити профілактичні заходи. Щоб мати змогу ефективно проводити профілактичні заходи, усувати шкідливі та небезпечні виробничі фактори, запобігати нещасним випадкам у майстернях необхідно чітко дотримуватися встановлених правил, про які майстер або викладач повинен часто нагадувати здобувачам освіти. Здобувачів освіти потрібно готувати до того, що за технікою безпеки і охороною праці повинен кожен в першу чергу слідувати самостійно і такі правила повинні бути життєво необхідними і в майбутньому, щоб уникнути випадків на виробництві, що загрожують життю та здоров'ю працівників.

Для ознайомлення з нормами і видами охорони праці здобувачів потрібно із самого початку освітнього процесу, так як в майбутньому це буде їх невід'ємна частина, як фахівців швейної галузі. Саме з цією метою і виконується розробка відповідних програм, якими передбачено вивчення умов праці робітників - виявлення та усунення шкідливих та шкідливих впливів, небезпечні виробничі чинники на робочому місці, різновиди травм та нещасних випадків на виробництві, захворюваність та заходи впливу шкідливих та небезпечних факторів в цих областях, а саме: вдосконалення організаційних заходів з охорони праці, модернізація або заміна пристроїв та технології, лікувально-профілактичні заходи, застосування колективних та індивідуальних захисних можливостей робітника на робочому місці.

3.2. Техніка безпеки під час підготовки фахівців швейного профілю.

Легка промисловість України охоплює галузі, що виробляють товари народного споживання — тканини, одяг, взуття, предмети галантереї тощо. Серед них текстильна промисловість — провідна галузь легкої промисловості, яка займається переробкою натуральних, штучних і синтетичних волокон.

Працівники текстильної промисловості в залежності від технологічного процесу піддаються впливу багатьох шкідливих виробничих факторів. До них належать освітлення, електроустановки та електричне обладнання, пил, рівень шуму.

- Одним з основних небезпечних для здоров'я працюючих є хімічні фактори впливу, до яких відноситься луки, кислоти, сполуки хлору, барвники, формальдегід, сірчистий вуглець та ін. Основним шляхом надходження хімічних речовин до організму людини є дихальні шляхи. За умови неодноразових впливів хімічні речовини викликають гострі чи хронічні отруєння організму [32].

Для скорочення виробничих ризиків в текстильній промисловості, роботодавець повинен звернути увагу на питання зазначені у вимогах нормативно-правових актів з охорони праці, а саме:

- вимоги до території підприємства, виробничих споруд та приміщень;
 - освітлення;
 - вентиляція і опалення
 - водопостачання і каналізація
 - електроустановки і електричне обладнання
- вимоги до розміщення технологічного обладнання та організації робочих місць;
- вимоги до забезпечення працівників засобами індивідуального захисту.

Основними завданнями по забезпеченню безпечних умов праці є обладнання приміщень підприємств вентиляцією та опаленням, водопостачанням і каналізацією. Застосування вентиляції повинно бути обґрунтоване розрахунками, які підтверджують забезпечення необхідного повітрообміну, температури та стану повітряного середовища.

Кожне підприємство повинно бути забезпечене подачею води:

- для санітарно-гігієнічних потреб;
- для виробничо-технічних потреб;
- для потреб зовнішнього і внутрішнього пожежогашіння.

Проаналізувавши стан травматизму в даній галузі, слід зробити висновки, що основними причинами настання нещасних випадків, є:

- не виконання посадовими особами своїх обов'язків щодо створення безпечних умов праці працівникам;
- не виконання самими працівниками вимог інструкцій з охорони праці щодо безпечного виконання робіт;
 - не використання засобів індивідуального захисту працівниками під час виконання робіт та інші [32].

Для попередження травматизму керівникам підприємств слід звернути увагу на неухильне дотримання вимог законодавства про працю, нормативно-правових актів, виконання інструкцій з охорони праці, як керівниками підрозділів так і безпосередньо працівниками підприємств.

Основоположним документом у галузі охорони праці на підприємствах швейної галузі є «Правила охорони праці для швейного виробництва». Ці Правила поширюються на всіх суб'єктів господарювання незалежно від їх підпорядкування і форм власності та на працівників цих підприємств, які займаються швейним виробництвом, проектуванням, реконструкцією, монтажем, налагоджуванням (Додаток Ж).

Правила регламентують безпечне виконання робіт та технологічних процесів у швейному виробництві.

Вимоги цих Правил є обов'язковими для всіх працівників, які беруть участь у проектуванні, будівництві та експлуатації підприємств швейного виробництва, для роботодавців, які організують безпечну роботу на виробництві та контролюють роботу з охорони праці на підприємствах швейного виробництва.

Природне освітлення повинно бути максимально використане. Для захисту працівників від прямих сонячних променів необхідно застосовувати штори, жалюзі тощо.

Робочі місця, крім загального, повинні мати місцеве освітлення.

Машини повинні бути обладнані світильниками денного світла для забезпечення нормованої освітленості і рівномірного світлового потоку на робочу поверхню машини.

Під час організації процесів підготовчо-розкрійного виробництва повинні бути передбачені:

місця збереження тканин і деталей крою;

вільний доступ до обладнання, місць зберігання тканин і деталей крою;

механізація вантажно-розвантажувальних робіт.

Розкрійні столи та металева окантовка лекал повинні мати гладку, без задирок, поверхню.

Заточення ножів електророзкрійних машин повинно виконуватись на заточувальному пристрої на машині з включеним електродвигуном у положенні, коли машина відведена з настилу.

На стрічковій розкрійній машині повинні бути спеціальні пристрої, що виключають можливість травмування працівника під час вирізання дрібних деталей.

Розкрій полотна з синтетичних волокон повинен мати запобіжну операцію - накладання на верхній шар крою листка паперу і затискання затискачами з боку, протилежного тому, що розкріюється, щоб уникнути зсування шарів і травмування працівників.

Під час розкroювання синтетичних матеріалів треба уникати оплавлення, з цією метою необхідно застосовувати спеціальне змащування стрічкового ножа.

У разі попадання тканини в паз плоского напрямлювача стрічкового ножа витягувати її потрібно тільки після вимкнення машини та повної її зупинки.

Очищення шківа стрічкової розкрійної машини повинне проводитись спеціальним інструментом.

Для зниження монотонності праці організація процесу пошиття виробів на конвеєрах повинна відповідати вимогам чинного законодавства.

На операціях прасування і пресування необхідно проводити зволоження виробів водою розпилювачами. Робочі місця повинні бути обладнані витяжними пристроями.

Під час операцій обрізки деталей швейних виробів необхідно використовувати пристрій для збирання обрізків.

Контроль і регулювання процесів волого-теплової обробки повинні виконуватись за допомогою приладів (термометри, манометри) і підтримуватись автоматично.

Усі універсальні машини повинні бути обладнані запобіжниками від проколу пальців голкою.

Ниткопротягувачі машин, що значно виступають за корпус у бік працівника, повинні відгороджуватись скобами, ротаційні ниткопротягувачі повинні бути закриті огорожею.

Робочі столи швейних машин повинні мати рівну гладку поверхню.

Машини для пришивання гудзиків та фурнітури повинні бути обладнані прозорими щитками (екранами), що запобігають пораненням працівників шматками голок та гудзиків. Щитки повинні бути заблоковані з пусковим пристроєм.

На гудзикових та закріплювальних машинах човниковий пристрій повинен закриватись щитком.

Пасова передача від електроприводу до головки машини (в зоні над кришкою промислового стола) повинна мати огороження.

На кожній машині повинен бути пристрій для надійної фіксації головки машини у відкинутому положенні.

Для зменшення вібрації відповідно до вимог ДСН 3.3.6.039-99 головки швейних машин необхідно встановлювати на еластичних прокладках, прикріплених до промислового стола, на педалях повинні бути прикріплені гумові килимки.

На роботах зі шкідливими і небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням або несприятливими метеорологічними умовами, працівники швейної галузі виробництва забезпечуються безкоштовно спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту відповідно до Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту.

Висновки до третього розділу.

Рівень соціально-економічного розвитку будь-якого суспільства визначається не тільки потужністю виробничих сил та характером виробничих відносин, технічною оснащеністю та професійною підготовленістю працівників, але й багато у чому залежить від стану їхнього здоров'я. Збереження здоров'я працівників та забезпечення безпеки на робочих місцях є одним із головних завдань у законодавчій системі соціальних гарантій. Одним із оптимальних варіантів реалізації програми є посилення регуляторного впливу держави у напрямку впровадження комплексу заходів профілактики професійно-зумовленої та професійної захворюваності, зменшення факторів шкідливого впливу на організм працівників, скорочення кількості робочих місць зі шкідливими та важкими умовами праці. На думку Н.Ф. Измерова, попередження шкоди для здоров'я працівника порівняно з матеріальними компенсаціями втрати здоров'я є не

просто найбільш гуманним, але й найекономічнішим шляхом розвитку суспільства, а збереження здоров'я здорових — найбільш ефективним та дешевим способом профілактики захворюваності працездатного населення [11].

Науково-технічний прогрес, зміни соціальної та демографічної ситуації у країні, наявність національних проектів активізували вивчення умов праці у різних галузях промисловості. Національна легка промисловість є багатогалузевим комплексом з виробництва товарів народного споживання, яка складається із 17 підгалузей [20].

Інструктажі з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності зі здобувачами освіти під час освітнього процесу проводяться відповідно до Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України.

Встановлено, що основоположним документом у галузі охорони праці на підприємствах швейної галузі є «Правила охорони праці для швейного виробництва». Вони регламентують безпечне виконання робіт та технологічних процесів у швейному виробництві.

Вимоги цих Правил є обов'язковими для всіх працівників, які беруть участь у проектуванні, будівництві та експлуатації підприємств швейного виробництва, для роботодавців, які організують безпечну роботу на виробництві та контролюють роботу з охорони праці на підприємствах швейного виробництва.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

На основі результатів проведеного теоретичного та емпіричного дослідження, можна виокремити такі узагальнюючі положення відповідно до поставлених завдань.

Першим завданням дослідження було розкрити сутність, структуру та функції професійної орієнтації.

Професійна орієнтація є науково обґрунтованою системою взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності. Основними компонентами системи професійної орієнтації є: преоптація, професійна просвіта (профінформація), організація суспільно-корисної і виробничої праці, профконсультація, профвідбір, переорієнтація, професійна підготовка, професійна адаптація. Серед функцій, які виконує профорієнтація виділяють соціальну, економічну, медико-біологічну та психолого-педагогічну.

Характеризуючи особливості профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, слід відзначити, що вона має бути цілеспрямованою, планомірною, перманентною. Насамперед вона спрямована на забезпечення свідомого вибору робітничої професії та підвищення рівня престижності і затребуваності робітничих професій.

У зв'язку з цим визначаються основні завдання профорієнтації закладів професійної (професійно-технічної) освіти: участь педагогічних колективів ЗП(ПТ)О у трудовому вихованні школярів, у розвитку їхніх інтересів і нахилів; формування у молоді, що навчається, активності і спрямованості на вибір робітничих професій і ЗП(ПТ)О; широке інформування педагогів і випускників освітніх закладів, батьків і всіх зацікавлених осіб про професії, які здобуваються у ЗП(ПТ)О, перспективи працевлаштування і продовження навчання; роз'яснення інформації про

умови вступу на навчання, матеріальне забезпечення, зміст і організацію освітнього процесу, побутові умови, можливості для відпочинку і культурного дозвілля; організація професійного виховання здобувачів, які отримують професію у ЗП(ПТ)О, формування у них якостей, необхідних для успішної подальшої професійної діяльності.

Зважаючи на окреслені завдання, робота закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти з формування майбутнього контингенту має три адресати: молодь, батьки, педагогічні колективи усіх освітніх закладів. Їх реалізація вимагає: компетентності осіб, які проводять профорієнтаційну роботу, їх уміння зрозуміло розкрити не тільки зміст праці (особливо психологічний) за тією чи іншою професією, але й роль робітника в управлінні виробництвом; професійної майстерності керівників гуртків технічної творчості; синхронності у профорієнтаційній роботі зі здобувачами освіти ЗП(ПТ)О, батьків, громадськості тощо.

Обґрунтуванню сутності та структури профорієнтаційної готовності педагогічного працівника закладу професійної (професійно-технічної) освіти присвячувалось **друге завдання**.

Важливою у діяльності педагога професійного навчання є профорієнтаційна готовність - здатність ефективно спрямовувати діяльність з професійного самовизначення здобувачів освіти, професійної адаптації, удосконалення педагогічних кадрів, а також здатності визначати і на практиці втілювати власну освітньо-професійну лінію.

Третє завдання полягало у виявленні стану профорієнтаційної готовності майбутніх викладачів професійної освіти.

З метою вивчення стану профорієнтаційної готовності здійснювалось опитування студентів, викладачів та майстрів ЗП(ПТ) та ФП освіти. У ході дослідження з метою виявлення розуміння студентами та викладачами сутності профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О були проведені опитування. Всього було опитано 17 особи, з них 12 студенти II - III курсів Глухівського НПУ імені О. Довженка, що навчаються за спеціальністю «Професійна освіта

(Технологія виробів легкої промисловості)», денної форми навчання, 3 викладачів коледжу та 2 майстра виробничого навчання професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Аналіз відповідей підтвердив факт значного відставання реального стану профорієнтаційної практики від новітніх профорієнтаційних концепцій та парадигм. Зокрема педагоги ЗП(ПТ)О та студенти мало знайомі з профорієнтаційними технологіями, не розуміють їх сутності, не використовують їх у своїй діяльності. Але у ході підготовки майбутніх педагогів професійного навчання ЗП(ПТ)О більшість здобувачів усвідомлюють необхідність знань сучасних підходів до підготовки, організації та здійснення профорієнтаційної роботи.

Четверте завдання передбачало розробити критерії оцінки та рівні готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної роботи .

На підставі здійсненого вивчення психолого-педагогічної літератури нами визначено критерії та показники оцінювання профорієнтаційної готовності майбутніх педагогів професійного навчання ЗП(ПТ)О: Мотиваційно-ціннісний (Сформованість комплексу мотивів та ціннісних орієнтацій, що відповідають цілям та завданням професійної орієнтації); . Когнітивний (Наявність комплексу психолого-педагогічних знань, що дозволяють здійснювати профорієнтаційну роботу); Операційний (Володіння уміннями підготовки та проведення профорієнтаційної роботи); Рефлексивний (Здатність до рефлексії у процесі різних видів діяльності, пов'язаної з профорієнтаційною роботою)

На основі аналізу виділених критеріїв та їхніх показників встановлено такі рівні готовності майбутніх педагогів професійного навчання до профорієнтаційної діяльності: 1.Початковий, 2.Низький, 3.Середній (репродуктивний) рівень, 4.Достатній (конструктивний) рівень .

Вести мову про високий рівень профорієнтаційної готовності у межах навчання у закладі вищої (перед вищої) освіти немає сенсу, бо цього рівня

можуть досягти тільки педагоги з достатнім досвідом практичної роботи.

Аналізуючи результати діагностики можна стверджувати, що рівень знань більшості студентів з основ профорієнтаційної роботи низький.

Розробити педагогічні умови, зміст та модель формування профорієнтаційної компетентності майбутніх викладачів професійної освіти було **п'ятим завданням** дослідження.

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури і досвіду закладів професійної (професійно-технічної) освіти нами виокремлені такі організаційно-педагогічні умови, що забезпечують ефективність і дієвість формування профорієнтаційної компетентності викладачів професійної освіти в умовах професійно-педагогічного коледжу:

1. Забезпечення розуміння важливості орієнтації здобувачів на робітничі професії;
2. Реалізація можливостей навчальних дисциплін щодо формування профорієнтаційної компетентності;
3. Узагальнення профорієнтаційних знань студентів під час вивчення спецдисципліни **«Профорієнтологія у професійній освіті»**.
4. Цілеспрямоване формування у студентів профорієнтаційної готовності під час виконання самостійної роботи.

На основі теоретичного аналізу та вивчення практики роботи педагогічних закладів розроблена організаційно-педагогічна модель формування у майбутніх викладачів професійної освіти профорієнтаційної готовності в процесі професійної підготовки.

Вона містить: мету (формування здатності до проведення профорієнтаційної роботи як у ЗП(ПТ)О) і ЗВО; етапи формування (змістовно-ціннісний, професійно-педагогічного проектування та самовизначення, методичного становлення, узагальнювального-коригування та самооцінки); педагогічні умови, охарактеризовані вище; компоненти (гносеологічно-аксіологічний, акмеологічний, праксеологічний, рефлексивний). Всі складові моделі перебувають у діалектичному взаємозв'язку і взаємообумовленості.

Реалізація розробленої моделі у процесі професійної підготовки забезпечує достатній рівень сформованості профорієнтаційної готовності у майбутніх педагогів професійного навчання.

Шосте завдання магістерської роботи мало на меті експериментально перевірити ефективність розробленої технології формування профорієнтаційної готовності.

З метою перевірки ефективності технології формування профорієнтаційної готовності майбутніх педагогів закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти було організовано і проведено педагогічний експеримент.

Мета експерименту – перевірити ефективність технології формування профорієнтаційної готовності майбутніх педагогів професійного навчання, побудованої на запропонованій моделі.

Залежна змінна експерименту – рівень профорієнтаційної готовності майбутніх педагогів професійного навчання.

Незалежна змінна – технологія формування профорієнтаційної готовності, побудована на запропонованій моделі.

Отримані результати свідчать, що значна частина студентів покращила свої знання з основ профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ) та ФПО і ЗВО. Це свідчить про достатній рівень знань з основ виховання, психології та організації профорієнтаційної роботи.

Сьоме завдання присвячувалось розгляду охорони праці у закладах професійної (професійно-технічної) освіти під час навчання професіям з виготовлення одягу в освітньому закладі та охороні праці на швейному підприємстві.

Майбутні професійного навчання, як майбутні компетентні фахівці швейної галузі повинні бути ознайомленими з загальновиробничими вимогами з техніки безпеки. Майстри виробничого навчання повинні навчити здобувачів правильного і безпечного поводження з обладнанням, яке є в навчальних майстернях.

Таким чином, завдання роботи виконані у повному обсязі, а отже мета досягнута, проте виконане магістерське дослідження не вичерпує усіх аспектів зазначеної проблеми, серед найближчих напрямків розробок є наукове обґрунтування методики застосування дистанційних технологій у процесі формування професійної компетентності для інших спеціальностей.

Таким чином, всі **поставлені завдання виконано.**

Виконане дослідження не вичерпує проблеми «Організаційно-педагогічні умови забезпечення спільної профорієнтаційної роботи закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти із закладами вищої освіти».

В подальшому доцільно більш детально дослідити можливості формування профорієнтаційної компетентності майбутніх викладачів професійної освіти у в умовах дистанційної освіти з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія . К. : Освіта, 1998. 143 с.
2. Вдовиченко А., Терещук А. Навчання учнів основних етапів проектно-технологічної діяльності. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2004. №4. С.10–13.
3. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
4. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. Питер. Издательство Питер. 2000. 277 с.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-VII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (дата звернення 12.06.2021).
6. Зимняя И. А. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42
7. Зінченко В.П. Сутність та функції профорієнтаційної компетентності педагога. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 37. Частина 2. Глухів, РВВ ГНПУ, 2018. С.31-40.
8. Зінченко В.П., Харламенко В.Б. та інш. Формування профорієнтаційної компетентності педагога: теорія і практика : монографія. Глухів: РВВ ГНПУ імені О. Довженка, 2010. 198 с.
9. Зінченко В.П., Янцур М.С. Теорія і практика розбудови системи професійної орієнтації в сучасних умовах. *Оновлення змісту і методів психології освіти та професійної орієнтації*. Вип.4. Рівне, 1998. С. 4–15.
10. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. К.; 2000. 265 с.
11. Измеров Н.Ф. Здоровье трудоспособного населения России. *Медицина труда и промышленная экология*. 2005. № 11. С.3-9.
12. Кічук Н.В. Творча особистість вчителя: педагогічні засади формування: навч. посіб. Ізмаїл, 1999.

13. Климов Е.А. Образ мира в разнотипных профессиях: Учеб. Пособие. М. : Изд-во МГУ, 1995. 224 с.
14. Коберник О.М. Розвиток методу проектів у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії і практиці. *Зб. наук. праць Уманського ДПУ ім. П. Тичини. Спецвипуск*. К.: Наук. світ, 2002. С. 127–130.
15. Коберник О. Проектно-технологічна система трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003. №4. С.8–12.
16. Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів N 142. Генеральна конференція Міжнародної організації праці. URL: https://xn--80aagahqwyibe8an.com/download/konventsiya-pro-profesiynu-orientatsiyu-1975-22270.html#google_vignette
17. Концепція державної системи професійної орієнтації населення. Кабінет Міністрів України. Постанова від 17 вересня 2008р. № 842. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text>
18. Краткий психологический словарь. / Под ред. А.В. Петровского. М. : Просвещение. 1987. 447 с.
19. Линенко А.Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності: автореф. док. пед. наук : 13.00.01 . Київ, 1996. 42 с.
20. Лотоцька-Дудик У.Б., Крупка Н.О. Особливості умов праці та вплив їх на здоров'я працівників легкої промисловості. *Environment & Health*. 2016. №3. С.60-67. URL: <https://oaji.net/articles/2016/1827-1474445307.pdf>
21. Моргун В.Ф. Багатовимірна психодіагностика досягнень учня як перший крок професійної освіти. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. №1. С. 1 – 5.
22. Мак-Клеланд Д. Мотивация человека. Спб.: Дом Питер, 2007. 672с.

23. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається. Затверджено наказом Міністерства освіти України, Міністерства праці України і Міністерства у справах молоді і спорту України від 2 червня 1995 року N 159/30/1526. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-95#Text>.

24. Гуржин Т.О. Профорієнтаційна робота педагога закладів професійно-технічної освіти. ДПТНЗ «Броварський професійний ліцей». URL: <https://vseosvita.ua/library/proforientacijna-robot-pedagoga-zakladiv-profesijno-tehnicnoi-osviti-210667.html>

25. Процько Х.В. Характеристика критеріїв та рівнів сформованості профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів технологій. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. Чернігів : ЧДПУ, 2009. № 71. С. 121–124.

26. Прошицкая Е.Н. Джон Холланд о выборе профессии. *Школа и производство*. 1993, № 4. С. 13-15.

27. Пряжникова Е.Ю., Пряжников Н.С. Профорієнтація: Учеб.-метод. Пособие для студ. высш. учеб. заведений М., 2006. 496 с.

28. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації: дис. ...д-ра пед. наук / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. К., 1996. 383 с.

29. Філософський енциклопедичний словник. За ред. В. І. Шинкарука. Київ :Абрис. 2002. 752 с

30. Фукуяма С. В. Теоретические основы профессиональной ориентации. М. : МГУ, 1989. 108 с.

31. Харламенко В.Б. Дидактичні основи курсу профорієнтації в підготовці вчителя трудового навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. К. 2002. 205 с.

32. Шкідливий вплив виробничих факторів на працівників текстильної промисловості. *Охорона праці і пожежна безпека*. URL: <https://oppb.com.ua/news/shkidlyvyy-vplyv-vyrobnychyh-faktoriv-na-pracivnykiv-tekstylnoyi-promyslovosti>

Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації: навчальний посібник. Київ. Видавничий дім «Слово». 2013. 176 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для студентів денної форми навчання

Шановний колего!

Просимо Вас дати відповіді на запитання, що стосуються підготовки вчителів майбутніх викладачів професійної освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) до профорієнтаційної роботи. Надана Вами інформація буде використана виключно в наукових цілях.

Профорієнтація – це система підготовки особистості до свідомого вибору майбутньої професії.

1. Курс _____, група _____

2. Чи важлива профорієнтаційна робота в ЗП(ПТ)О?

а) дуже важлива	☐	г) неважлива	☐
б) важлива	☐	д) не потрібна	☐
в) не дуже важлива	☐		

3. Чи доцільно викладачам професійної освіти проводити профорієнтацію в загальноосвітній школі?

Відповідь обґрунтуйте

4. Які завдання профорієнтаційної роботи реалізуються в ЗП(ПТ)О? _____

5. Оцініть за п'ятибальною шкалою форми, методи профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітньої школи. Найефективніші – «5», ефективні – «4», мало ефективні – «3», неефективні – «2», застарілі – «1».

Методи

Форми

а) роз'яснювальні	☐	а) екскурсії	☐	а) індивідуальні	☐
б) пояснення	☐	б) зустрічі	☐	б) групові	☐
в) спостереження	☐	в) бесіда	☐		
г) гра	☐	г) рольова гра	☐		
д) діагностична бесіда	☐				

Ваш варіант _____

6. З яких джерел учні школи можуть отримати інформацію про світ професій? Вкажіть їх, якщо такі Вам відомі. _____

7. На яких навчальних заняттях у загальноосвітній школі найбільшою мірою реалізуються мета та завдання профорієнтаційної роботи? Оцініть за п'ятибальною шкалою: «0» – не реалізується, «1» – вибіркова реалізація, «2» – реалізується частково, «3» – реалізується не в повній мірі, «4» – реалізується, «5» – реалізується в повній мірі.

- а) Рідна мова г) Музика є) Укр.література
б) Математика д) Трудове навчання ж) Іноземна мова
в) Фізика е) Образотворче мистецтво з) Біологія

Ваш варіант _____

8. Яку роль відіграє особистість викладача професійної освіти в профорієнтації? _____

9. Звідки Ви можете черпати інформацію про особливості профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О, під час підготовки до майбутнього уроку?

- а) періодика в)ЗМІ д) довідкова література
б) методичні посібники г) підручники е) Інтернет
є) Ваш варіант _____

10. На Вашу думку, чи в достатній мірі сфера професійної освіти забезпечена методичним матеріалом з профорієнтаційної роботи?

- а) достатньо в) незабезпечена
б) частково г) важко сказати

11. Які навчальні дисципліни у ЗВО сприяють підготовці майбутнього викладача професійної освіти до профорієнтаційної роботи?

12. Чи впливає підготовка вчителя на якість профорієнтаційної роботи? _____

13. Чи доводилося Вам проводити профорієнтаційну роботу з учнями?

- а) Так б) Ні

Якщо так, то за яких умов і з якою віковою групою? _____

14. Наскільки Ви готові до профорієнтаційної роботи з учнями?

а) повністю

в) не готовий

б) недостатньо

г) важко сказати

Дякуємо за участь в анкетуванні. Творчих Вам успіхів.

Додаток Б

Анкета для викладачів ЗВО

Шановний колего!

Просимо Вас дати відповіді на запитання анкети. Надана Вами інформація буде використана виключно в наукових цілях.

1. Ваша освіта за фахом _____
2. Стаж роботи за фахом _____
3. Які навчальні дисципліни Ви викладаєте? _____
4. Чи важливо проводити профорієнтаційну роботу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) ?
 - а) дуже важлива
 - б) важлива
 - в) не дуже важлива
 - г) не важлива
 - д) непотрібна
5. Які найефективніші методи та форми профорієнтаційної роботи в процесі навчання? _____
6. Які методи та форми роботи Ви використовуєте в процесі підготовки майбутніх викладачів професійної освіти до профорієнтаційної діяльності? _____
7. Які завдання профорієнтаційної роботи реалізуються ЗП(ПТ)О?

8. На Вашу думку, чи в достатній мірі система професійної освіти забезпечена методичним матеріалом з профорієнтаційної роботи?
 - а) достатньо
 - б) частково
 - в) не забезпечена
 - г) важко сказати
9. Наскільки предмети, що Ви викладаєте, сприяють підготовці студентів до профорієнтаційної роботи?

10. Звідки студенти можуть черпати інформацію про особливості профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О?
 - а) періодика
 - б) ЗМІ
 - в) довідкова література

б) методичні посібники г) підручники е) Інтернет

є) Ваш варіант _____

11. Звідки Ви черпаєте інформацію профорієнтаційного характеру, яку використовуєте в навчальній діяльності? Назвіть ці джерела.

Дякуємо за участь в анкетуванні. Творчих Вам успіхів.

Додаток В

Тест для студентів по виявленню рівня знань з основ профорієнтації

Шановний колего!

Просимо Вас дати відповіді на запитання тесту, з метою оцінки рівня інформованості, що стосуються профорієнтаційної роботи закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О). Надана Вами інформація буде використана виключно в наукових цілях.

1. Курс _____, група _____

2. Дайте визначення.

Профорієнтація – це _____

3. Які завдання профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О?

4. Які форми профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О Ви знаєте?

5. Які групи, типи професій за класифікаційними ознаками Вам відомі? _____

6. До якого типу (групи) професій відноситься професія педагог? _____

7. Які методики вивчення професійних інтересів, нахилів, намірів особистості Ви можете назвати? _____

8. Що являє собою професіографія?

9. У чому Ви вбачаєте зв'язок профорієнтаційної роботи з іншими дисциплінами? _____

10. Опишіть профорієнтаційну роботу у ЗП(ПТ)О.

11. Які компоненти профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О Вам відомі? _____

12. Доведіть важливість профорієнтаційної роботи з учнями ЗП(ПТ)О для їх подальшої життєвої самореалізації.

13. Охарактеризуйте дієвість такої форми профорієнтаційної роботи, як «рольова гра».

14. Кого з вчених, що працювали над проблемами профорієнтації Ви знаєте? _____

Дякуємо за участь у тестуванні.

Додаток Г

Етапи формування профорієнтаційної компетентності майбутніх викладачів професійної освіти

Назва етапу	Зміст етапу
Теоретико-орієнтаційний	<ul style="list-style-type: none">- знайомство із сучасними профорієнтаційними концепціями, парадигмами, які базуються на особистісно-зорієнтованому навчанні;- вивчення методологічних, філософських основ профорієнтації, її вихідних принципів;- засвоєння теорії і методики використання конкретних профорієнтаційних методів та їх потенціалу;- порівняння їх з іншими, осмислення переваг в умовах особистісно-зорієнтованого, професійно-спрямованого навчання;- формування гуманістичних цінних орієнтацій та позитивних установок на використання профорієнтаційних методів.
Проективно-моделюючий	<ul style="list-style-type: none">- профорієнтаційне діагностування колективу та окремих учнів;- визначення мети і завдань профорієнтаційної роботи;- окреслення кола позитивних особистісних якостей, рис характеру, способів поведінки, які необхідно формувати під час використання даного виду діяльності;- вибір конкретного виду педагогічної ситуації

	<p>(ситуація вибору, успіху, ігрові ситуації, усвідомлення самоцінності тощо), розширення знання про сутність і особливості різних видів профорієнтаційних ситуацій;</p> <ul style="list-style-type: none"> - моделювання профорієнтаційної роботи з проектуванням спеціальних обставин, передбаченням ходу і розв'язання, накреслення ймовірних дій учня; - продумування змісту профорієнтаційних дій.
Підготовчо- організаційний	<ul style="list-style-type: none"> - добір методичних прийомів, завдяки яким будуть реалізовані завдання профорієнтаційної роботи; - продумування засобів емоційного впливу на почуття, засобів активізації емоційної сфери; - складання «технологічної карти» профорієнтаційної ситуації (епізоду), яка може мати таку структуру: <ul style="list-style-type: none"> - мета, завдання; - умови успішного перебігу; - хід ситуації: міжособистісний діалог, бажані дії учнів; - методичні прийоми педагога; - засоби впливу на емоційно-вольову сферу учнів; - передбачувані труднощі; - прогнозування форми профорієнтаційного впливу.
Реалізаційно- практичний	<ul style="list-style-type: none"> - пошук форми профорієнтації, в межах якої профорієнтаційна робота буде найбільш ефективно зреалізована (за умови відповідної форми і змісту); - підбір одночасно декількох варіантів

	<p>профорієнтаційної роботи;</p> <ul style="list-style-type: none"> - детальна розробка програми обраної форми профорієнтації; - підготовка методичного обладнання, наочного матеріалу, приміщення; - реалізація форми профорієнтації під час проходження педагогічної практики.
Контрольно-оцінний	<ul style="list-style-type: none"> - самоаналіз проведеної форми профорієнтації, доцільності і результативності створеної профорієнтаційної ситуації згідно із схемою самоаналізу; - порівняння отриманих результатів із поставленою метою та завданнями; - детальний аналіз роботи студентами, які спостерігали реалізацію форми профорієнтації.
Систематизаційно-узагальнюючий	<ul style="list-style-type: none"> - формування висновків про доцільність та результативність профорієнтаційної роботи; - накопичення «банку» профорієнтаційного досвіду власних теоретичних розробок та практичної діяльності, спостереження.